

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibvs

De Deo Effectore, Creaturarvm Omnivm Tractatvs II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

Liber Qvintvs. De Potentia Appetendi Tam In Commvni, Qvam In speciali,
ac loco mouendi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93575)

LIBER QVINTVS. DE POTENTIA APPETENDI TAM IN COMMVNI, QVAM IN speciali, ac loco mouendi.

QVINQVE distinguit Aristoteles in principio secundi libri de Anima potentiarum animæ genera, ex quibus tria sunt a nobis explicata, scilicet potentia, vegetatiua sensitiua, & intellectiua: superest vt de potentia appetitiua dicamus, atque adeo de potentia motiua secundum locum, quæ cum appetitiua magnam affinitatem habet, de quibus idem Aristoteles indistinctè egit in reliqua parte tertij de Anima, methodicè verò Diuus Thomas 1. part. a. quæst. 90. & vltra, alijque Scholastici Christiani.

CAPVT I.

Verum in quolibet cognoscente sit necessaria specialis potentia appetitiua.

1. Dubitandi ratio.

Appetitus naturalis, & elicitus. Concinit disput. 1. Metaph. sect. 6. num. 30.

2. Affer. eiusque ratio ex D. Thom.

3. Ratio.

Materiam hanc aggredimur a questione an est, quoniam appetitus commune aliquid esse videtur animatis, & inanimis: vnaquæque enim res inclinationem aliquam vendicat: appetitus autem, & inclinatio non raro confunduntur, & ideo non est cur hæc potentia specialiter animantibus tribuatur. Vt ergo diuersitatem appetituum breuiter explicemus, est notanda distinctio appetitus in naturalem, & elicitus, de quo diximus 1. Physicorum, cap. 8. q. 4. circa quartam materię proprietatem. Appetitus naturalis dicitur quælibet propensio cuiusvis rei in suum proprium bonum, quia propensio non est proprie appetitus, sed metaphorice, neque est specialis potentia, neque fit per actionem ipsius appetentis, sed est coaptatio naturalis quam quæque res habet cum ea, ad quam ordinatur, vnde talis appetitus non supponit cognitionem, nec fit ab ipso appetente, sed illi datur à natura, & ad proprium commodum tendit: quare appetitus naturales tot multiplicantur, quot sunt diuersæ inclinationes naturales: de hoc ergo appetitu disputatio hoc loco non suscipitur.

Prima conclusio. Præter appetitum naturalem est in re qualibet cognoscente specialis potentia anima: per quam actu sibi proprio vitaliter appetit. Hæc constat experientia, cuius rationem reddit optimè D. Thomas, quod appetitus sequatur formam, ideoque iuxta diuersum modum, rationemque forme, diuersa ratio appetitus consequatur. Vnde cum inanimata res informantur solum naturali forma, solum habent inclinationem naturalem, consequentem naturalem formam: res autem cognoscentes, cum informantur etiam per cognitionem, etiam aliarum rerum formis intentionaliter superiori quodam modo, suntque res ipsæ cognitæ vitaliter, & intentionaliter, ideo altiore naturæ sunt appetitus, hoc est, vitalem, qui consequitur cognitionem. Quæ ratio alijs etiam modis exponitur: ac probatur secundò. Quia res

Franc. Suarez de Anima.

cognoscences prius intèdunt propria bona, quam quarant, & exequantur media, quibus illa sunt consequuntur: quo fit, vt in suis operibus cognitione ducantur: necessaria ergo est potentia ad appetenda bona, quæ intendunt consequi, parum enim esset bona intenta cognosci nisi etiam appetere. Quare si non daretur appetitus, consecutio plane non daretur: appetitus enim causa est executionis, mediat siquidem inter cognitionem & executionem, cum illam sequatur, & hanc præcedat. Tertio probatur. Res cognoscences apprehendunt quid necessarium sit toti animali, singulisque eius partibus, vt capiti, pedi, &c. ergo necessaria est vna potentia specialis animæ, quæ hanc cognitionem sequatur, ordineturque ad consequendum bonum, & fugiendum malum totius, ac singulorum partium, in quo differt appetitus naturalis ab appetitu elicito, nam cum appetitus naturalis nihil aliud sit, quam res ipsa, vt inclinata, per se primo tantummodo ordinatur ad bonum particulare sui: at appetitus elicitus specialis potentia est respiciens bonum totius, & singulorum partium: hæc enim de causa animantibus communicatur non nisi secundum gradum cognitionis eorum, vt videbimus, appetitus autem naturales tot multiplicantur, quot sunt res appetitæ. Videatur Caiet. 1. p. q. 10. art. 1. Quarto probatur ex differentia inter cognoscences, & non cognoscences, quod hæc non se mouent proprie, sed potius moueantur, vel saltem ferantur pondere quodam naturali ad perfectiones suas, quando illi accedunt: at vero res cognoscences se mouent non solum ex pondere naturali, sed cognitione. Ex qua oritur in eis pondus aliquod, seu appetitus, ratione cuius ad perfectiones non habitas sponte mouentur. Confirmatur vltimo, quia in animali diuersæ sunt potentia, & instrumenta operationum: erit ergo necessaria vna potentia applicans reliquas ad operationes suas, & hæc est appetitus.

Secunda conclusio, quæ ex precedente sequitur, secundum diuersos gradus rerum cognoscendum, sunt etiam diuersi gradus appetituum: Vnde sicut est duplex gradus cognoscensium, scilicet sentientium, & intelligentium, ita duplex est appetitus, sensitiuus scilicet & rationalis, materialis, & spiritalis. Conclusio est omnium Theologorum, & Philosophorum: etenim si cognitio radix est, & origo huius appetitus, ex diuerso genere cognitionis diuersum sequitur genus appetitus. Quod vltius ostenditur, nam appetitus sequens cognitionem sensitiuam, nequaquam superat talem gradum, vnde tantum versatur circa res singulares, ac materias concretas: appetitus autem consequens intellectiuam cognitionem non debet esse ordinis inferioris, quam sit cognitio, ideoque versari potest circa res spirituales, & vniuersales: sunt ergo isti duo appetitus distincti, quorum primus in brutis, secundus in Angelis, & vterque simul in homine reperitur: nam in solo homine inuenitur cognitio sensitiua simul atque intellectiua, & in quali-

R

qualibet vendicat complementum ei debitum, seu quicquid ex vi virtutisque consequitur. Vnde deinde etiam certum est dari in homine hos duos appetitus, quorum repugnantia describitur ad Rom. 7. *Vide aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mei*, &c. ad Gal. 5. *Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem, hac enim invicem adversantur*. Matth. 17. *Qui vult venire post me, abneget semetipsum*: alius enim est appetitus, qui abnegat, & alius qui abnegatur. Et c. 26. *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*. Eccl. 2. *Nec prohibui cor meum, quia omni voluptate fruebar*: prohibere enim voluntatis est, voluptas vero appetitus sensitivi. Et capit. 8. *Post concupiscentias tuas ne eas*. Experientia quoque docet talium appetituum distinctionem, nam sensitivo sensibilia prosequimur, rationali supernaturalia, & divina. Notandum tamen, de fide non esse hosce appetitus realiter inter se, & ab anima distingui, hoc enim ad opiniones philosophicas pertinet, sed tantum haberi certum esse nobis potentias ad efficiendos actus utriusque appetitus siue distincte sint entitates, siue indistincte: esse tamen entitates distinctas multo verior est, ac fidei conformior sententia.

Item experientia.

Obiect. cont. 1. assert.

Contra secundam.

Ad 1.

Ad 2.

Sed arguet quis primo contra primam conclusionem. Si in omni natura cognoscente datur appetitus elicitiuus, dabitur etiam in Deo, cum ille sit etiam cognoscens. Consequens falsum est, quoniam appetere indigentis est, & carentis bono, quod appetit, unde appetitus imperfectum supponit. Circa secundam conclusionem etiam arguitur, quoniam superfluum ponitur in homine duplex appetitus, cum unus sit satis ad omnia illa, pro quibus diximus, necessarium esse appetitum. Ad primum respondetur appetitum, ut sic, videri quidem significare desiderium de bono non posset, huiusmodique appetitum non esse in Deo, maxime quantum ad proprium sibi bonum, quantum autem ad bona nostra, solere illi tribui desiderium, sed metaphoricè magis, quam propriè. Nunc vero appetitum non sumimus eo modo, sed ut significat virtutem amandi vitaliter bonum aliquod: talis porro virtus in Deo est, non à sua essentia distincta, sed ipsa essentia, quatenus seipsam amat, & in propriis gaudet bonis, ex quo etiam creaturas amat. Ad secundum negatur esse superfluum duplicem asseruere appetitum in nobis cum debitis sit naturæ nostræ, quæ superiora, & inferiora in se quodammodo complectitur, sicut etiam superfluum non est habere duplicem cognitionem, intellectuam scilicet, & sensitivam, quia sensitiva intellectuæ deseruit: ac similiter appetitus sensitivus rationali, ut vehementius afficiatur quod si illi contrariatur, id quoque vtilis est, in exercitium videlicet, & meritum, est quoque utilis, ut prospiciat bonis corporis tanquam illi maxime connaturalibus, voluntas vero quando oportet hunc refrænât, & dirigit.

CAPVT II.

Ut unum obiectum appetibile debeat necessario esse bonum aliquod.

Negantia pars arg. cum probatione quæ triplici.

Pro negatiua parte arguitur primo. Obiectum potentia est circa quod potentia elicit actus, sed appetitus non tantum elicit actus circa bonum, sed etiam circa malum: ergo non bonum, sed aliquid abstrahens à malo, & bono est obiectum appetitus. Minor patet primo in actu odij, qui versatur circa malum, ut malum est. Secundo in actu desiderij, quo alteri malum, ut malum est, similiter expetitur. Tercio damnati quidam volunt ea solum ratione, quia contra divinam voluntatem militant, quæ est summa peruersitas, ac ratio mali.

Quarto voluntas ad experiendam saltem libertatem suam expetere malum potest sub ratione mali. Quinto damnati maxime vellent non esse, at qui non esse merum malum est: ergo, &c. Secundo principaliter arguitur. Appetitus respicere valet bonum sibi propositum, ut patet experientia, maxime in libero appetitu: potest ergo expetere malum oppositum sibi. Tercio: potest quispiam etiam efficaciter appetere non esse, ut patet de homine se occidente, at vero in non esse nulla potest inueniri ratio boni, cum bonum ipsum esse præsupponat. Quarto appetitus potest ferri circa impossibilia, sed in impossibili nulla est ratio boni: ergo, &c.

In hac quaestione opinio Nominalium fuit, appetitum posse ferri in malum sub ratione mali appetendo illud, quamvis specialiter loquantur de voluntate. It. Ocham in 3. d. 13. dub. 3. Gabr. in 2. d. 6. q. 1. a. 3. dub. 20. Scot. vero in 1. d. 1. q. 4. credit non satis probari à theologis voluntatem non nisi bonum velle posse, & in 2. d. 5. q. 2. sentit Angelos potuisse appetere æqualitatem divinam, quamvis iudicarent eam sibi esse impossibilem, & d. 43. q. 3. opinatur peccare ex malitia, nihil esse aliud, quam velle malum quia malum.

Sit tamen conclusio prima. Obiectum adæquatum appetitus est bonum, vel aliqua boni ratio. Hec habetur ex Aristotele in princ. Ethic. Vnde in 3. li. c. 1. illud celebre pronuntiat, quod omnis pravius sit ignorans, eo quod malum admittat sub ratione boni, & l. 5. c. 8. amabile quidem esse bonum, vnicuique autem proprium: & Senec. l. 4. de beneficijs, c. 10. scribit, neminem uspiam adeo à legenturati discedere, ut animi causa malus sit. De etiam Dionys. de divin. nomin. c. 4. & 6. Nemo, inquit, malum aspiciens operatur, subscibit D. Th. 1. 2. q. 8. artic. 1. & videtur communis animi conceptio, ac primū principium in morali philosophia, nam bonum, & appetibile idem sunt, tantumdemque res habet de appetibilitate, ac de bonitate. Hinc prima principia practica extant, omne malum esse fugiendum, & omne bonum esse prosequendum. Ratione arguitur, nam impossibile est appetitum naturalem ad malum dari sub ratione mali, quia semper datur ad perfectionem suppositi, atqui appetitus elicitiuus datus est animantibus ad appetendum modo perfectiori: ergo impossibile est, quod feratur in malum sub ratione mali, quod tantum ad perfectionem suppositi: alioquin res cognoscens essent hac in parte deterius conditionis, quam inanimata, quæ suapte natura in bonum feruntur. Secundo arguitur in inductione. Namque de appetitu sensitivo notum est semper tendere imperfectiorem suppositi: ac de eo quidem id omnes admittunt, quia cum naturaliter operetur, semper fertur ex inclinatione naturali, quæ cum data sit ab authore Deo qui summe bonus est, non ad malum esse potest, sed ad bonum sub ratione boni. De voluntate autem idem probatur, ea enim agis, ex nativa propensione, atque vniuersali ad bonum: quando vero fertur ad malum, ideo fertur, quia ratione boni applicat ad particulare, in quo apparet ratio boni, cum verè ibi non existat: procedit ergo etiam tunc sub ratione boni: unde illud,

Quisquis amat Thaidem, Thaidem putat esse Dianam. Tercio arguitur experientia: experimur enim à nobis semper aliquam rationem boni queri in opere quouis, imo & in perditis hominibus deprehendimus eos mala patrare propter bonum aliquod. Quarto quod quis appetit, illud querit, & illo inuento quiescit, ac delectatur: nemo autem querit malum, ut sic, vel acquisito malo coquiescit, aut delectatur: non ergo illud valet appetere sub ratione mali. Confirmatur: quia malum ex se fugat appetitum, nec in se habet, cur appetatur, omniaque naturaliter vitant sibi malum. Denique nemo potest appetere.

SVARE Z

de Angelis, op. 1. 6. d. 1. m. c. 1. anima.

FROM TOM

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

11. 111

appetere non esse beatum: hoc vero non potest, nisi quia malum est, beatum non esse, quare, &c.

Notatio 1.
pro explicanda
conclusioni.

Notandum circa conclusionem, quod non simpliciter dixerimus adequatum obiectum appetibile esse bonum, siquidem potentia appetitiva versari potest circa malum, odio habendo illud, ut primum argumentum probat: potentia tamen appetitiva aliter versatur circa bonum, quam circa malum: circa bonum quidem appetendo, & inclinando in illud, circa malum autem reiiciendo: quia vero actus posterior fundatur in priore (nam ideo odio habetur malum, quia contrariatur bono, unde actus odij quasi per accidens consequitur) ideo obiectum simpliciter adequatum potentia appetitiva, ut consequentia ceteris bonum. Notandum est secundo non esse sensum conclusionis potentiam appetitivam habere pro obiecto boni sub absoluta ratione boni, hoc enim proprium est voluntatis, ut infra dicitur: sensus ergo est omnem potentiam appetitivam habere pro obiecto formalis rationem boni communis, vel particularis: ad hoc respondent rationes factae si perpendantur.

Notatio 2.

Ad 1. in n. 1.
ad 2. pro
batione
quinque.

Ad argumentum primum initio capituli respondendum negando maiorem, prima vero minoris probatio expedita est. Ad secundam dicto impossibile esse velle malum alteri, nisi in obiecto, vel in actu reperiatur aliqua ratio boni? sic Deus vult malum poenae in iustis, quia in tali actu reperitur bonum iustitiae, & de similibus. Ad tertiam, esse contra voluntatem Dei ratio quidem formalis est mali inhonesti, id tamen malum appetit damnatus vestitum velamine vindictae, quam fumere conatur de Deo: quia vero in hoc explet appetitum, quem de malo diuino elicit, ideo ibi inuenit aliquam boni rationem. Ad quartam responderetur id falsum esse, & impossibile, cum voluntas ferri nequeat extra suum obiectum, imo in illo actu cernitur quaedam implicatio, cum experientia libertatis quiddam sit bonum: quia ergo ratione in argumento sumitur velle appeti tunc posse malum sub ratione mali? Quinta probatio petit difficultatem non leuem, an scilicet possit quispiam appetere non esse simpliciter, & quoniam questio huius loci non est, dico breuiter partem affirmantem videri probabiliorē sic damnati potius vellent non esse, quam tales esse: tunc tamen ipsum non esse sub ratione boni haud dubie appetitur, scilicet tanquam conducentis ad partem saltem beatitudinis habendam, carentiam videlicet miseriae quando alteram, quae est boni possessio, nequeunt adipisci: carere autem miseria non datur dum existunt, ideoque non esse volunt, ut malum illud fugiant. Urgetur aliquis. Qui vult non esse, vult etiam non esse beatus, nam qui tollit fundamentum, tollit aedificium. Respondetur negando datum velle simpliciter non esse, sed supposito statu miseriae, ac item supposito, quod aliter nequeat illum euadere, unde nequaquam appetit non esse beatus, sed permittit tantummodo, cum aliter non possit ultimam effugere miseria, ac velit, nolit, nunquam beatus euadere.

Ad 2. principalem arg. in eodem n. 1.
Ad 3.
Ad 4.
Videndum
auth. l. 7. de
ang. c. 1. a. 2.
n. 4.

Iam ad secundum principale argumentum respondetur voluntatem non posse respicere positum bonum aliquod, nisi in quantum in illo excogitatur aliqua mali ratio. Ad tertium similis datur responsio, non enim appetitur destructio ipsius existētie, nisi in dicta mali alicuius carentia. Ad quartum dicimus impossibilia putata possibilia posse appeti, quia apprehenduntur sub ratione boni, impossibilia vero cognita, ut impossibilia appeti non posse, nisi forte voluntate conditionali, si fierent possibilia, tunc autem sicut conditionaliter appetuntur, ita etiam illis apponitur aliqua boni conditio.

Quæres tamen vtrum bonum appetibile debeat necessario esse bonum ipsius appetentis, ait

Franc. Suarez de Anima.

namque Aristoteles supra citatus amabile esse bonum, unicuique tamen proprium. Pro quo fit secunda conclusio. Impossibile est appeti, quod non respiciat bonum proprium ipsius appetentis, vel illud includat aliquo modo. Colligitur conclusio ex relato Aristotele, videturque satis experientia nota. Et ratione explicatur in hunc modum. Quod appetimus vel est bonum proprium, vel alterius, si proprium habetur institutum. Alterius autem bonum non appetimus, nisi vel quia in actu appetendi rationem aliquam boni proprii inuenimus, vel certe quia, cui tale bonum appetimus, aliquo modo ad nos pertinet, siue vnus nobiscum est aliquo modo. Nam aut creatura est, aut creator: si creator, eatenus illi bonum volumus, quatenus ipse Deus est vniuersale bonum rerum omnium, atque adeo nostrum. Et hæc de causa charitas magis Deum amat, quam amantem, quia in Deo includitur bonum ipsius amantis tanquam in fonte, atque origine: si vero est creatura, volumus illi bonum, vel quia amicus est, vel quia propinquus, vel quia homo, in quo bonitatem nostrae naturae consideramus, quod si non sit creatura rationalis, bonum ei optamus, vel quia ad nos attinet, vel quia aliquo modo in natura est nobis similis: unde D. Thom. 1. 2. q. 27. a. 3. resoluit similitudinem causam esse amoris, ut etiam Plato dixerat, & indicatur satis Eccl. 13. quia nimirum similitudo efficit, ut bonum alterius mihi similis apprehendatur tanquam meum, & in ead. quest. a. 1. q. 26. docet in tantum esse aliquid bonum, & appetibile, in quantum est proportionatum bonum amantis. Horum causa inde sumitur: quia licet ratio boni non respiciat hunc vel illum, tamen ratio appetibilis ab hoc vel illo includit, quod bonum eius sit, nam appetitus est inclinatio quaedam ad propriam perfectionem tendens, neque hoc destruit communem diuisionem amoris in amicitiam, seu beneuolentiam, & concupiscentiam, vnde alibi tractatur.

Quaestio
sola expedita
tur per duas
conclus.

Eius ratio.

CAPVT III.

Vtrum actus appetendi fiat a sola potentia appetitiva, & quidnam per illum producat.

Postquam dictum est de obiecto potentiae appetitivae, dicendum sequitur de illius actu, de cuius substantia, & quidditate eodem modo sentiendum est, ac de actu potentiae cognoscitivae: argumenta enim quibus 1. 3. c. 3. confirmauimus actum esse qualitates a potentia distinctas, idem conueniunt in presenti, quare hoc supposito, dicendum est de principio, & termino istius actus. De principio ergo elicitiuo variae fuerunt sententiae, quidam censuerunt huiusmodi actum fieri ab obiecto appetibili apprehenso: recipi vero in potentia appetitiva, quam mere passiuam esse credunt. Alij voluerunt fieri a quadam potentia appetitiva mere actiua, recipi vero in appetitiva, quam mere passiuam esse ponebant: hæc tamen impossibilia sunt, ut satis in simili est ostensum in cit. lib. 3. de potentijs cognoscentibus in communi, est enim actus amandi vitalis, & immanens, qui necessario fieri debet ab ipsa potentia, in qua recipitur.

1. praesentia
capituli pun-
ctum de, co-
quod duo opi-
niones ab-
surdæ.

His ergo omisissis, ac posito potentia appetitivam effectiue efficere suum actum, difficultas est, an sola illa actiue ad ipsum concurrat? Multi opinantur obiectum habere efficientiam simul cum potentia. Gregor. in 2. dist. 35. q. 1. & 2. Gabr. q. 1. dub. 3. Palud. in 4. d. 43. Henr. quodl. 3. qui tamē in modo opinandi varij sunt. Eorum enim quidam vniuersaliter asserunt: alij vero limitant, ad actus quidē necessarios concurrere obiectum effectiue, non tamen ad liberos. Alij obiectum apprehensum concurrere effectiue sub ratione apprehensi: alij apprehen-

2. opinio alia,
varique
modi illius.

R 2

prehen-

Notatio pro
resolutione.

prehensionem ipsam: Caiet. vero 1. p. q. 80. a. 2. & in 1. 2. sepiissime inculcat obiectum appetibile non concurrere effectiue ad substantiam actus appetendi, concurrere tamen effectiue ad specificationem eius. Pro resolutione ergo notandum actus humanos esse posse effectus, & imperatos simul, vt actus videndi elicitus est a potentia visiva, à qua immediate, & physice exercetur: & in vniuersum actus vocatur eliciti respectu similis potentie: at imperati respectu superioris potentie, à qua moraliter originantur, tanquam ab applicante, seu consentiente: hic ergo non quærimus principium efficiens hoc secundo modo, imperans scilicet actum appetendi, hoc enim spectat potius ad philosophiam moralem, quamuis aliquid attingemus in sequentibus: inuestigamus ergo principium elicitiuum actus appetendi, sicut tractauimus circa actum cognoscendi in lib. 3.

3
Pera con-
clusio.

Hoc supposito fit nostra conclusio. Potentia appetitiua absque efficientia appetibilis cognoscit actum suum. Est sententia D. Thom. 1. p. q. 82. a. 4. & de verit. q. 2. a. 12. Idem habet Scot. in 2. d. 25. q. 1. Capreol. in 2. dist. 24. & 25. Ferrar. 1. contra, c. 44. Ad probandam autem conclusionem recolenda est distinctio illa de actu quoad exercitium, & quoad specificationem obiecti. Effectiue igitur concursus obiecti ad exercitium altero à duobus modis explicari potest. Primo si fingamus obiectum producere aliquid in potentia, quo ipsa iam instructa per se se exeat in actum: sic obiectum visibile efficit, vt potentia videndi exeat in actum, producendo solum speciem in illa, vt de cætero per se ipsam in visionem prorumpat. Secundo, vt obiectum per se quoque ad substantiam ipsam actus concurrat, vt sentit Caietanus. Primum admitti non potest: nam constat aperte obiectum appetibile non posse talem efficientiam sortiri, ac præcipue circa voluntatem, quæ libere se mouet in actum, nec nisi à solo Deo illo modo moueri potest effectiue. Ac præterea arguitur in hunc modum primo. Si obiectum cognitum ita moueret appetitum, vel moueret efficiendo in appetitu formam aliquam, per quam in actu primo constitueretur, quo sane pacto obiectum potentie cognoscitiue ipsam mouet: vel moueret nihil omnino producendo, sed quasi trahendo, intelligendo potentiam ad actum secundum. Prius illud dici nullo modo potest, tum quia potentia appetitiua ex se est in actu primo constituta, vt notat D. Th. 1. p. q. 27. a. 4. Nimirum quia appetitio quædam est vitalis, & actualis inclinatio ad obiectum: potentia autem appetitiua de se inclinatur ad bonum, proindeque nulla eget forma, per quam in actu primo constituatur, nisi forte habitu, non simpliciter, sed à melius operandum: tum quia si obiectum quippiam in potentia efficeret, fortasse aliquam similitudinem sui, quod enim aliud efficiatur: at similitudo quæcunque illa fingatur, impertinens esset, quoniam appetitio non per assimilationem efficitur sed per propensionem in rem amatam. Posterius quoque dici non potest, cum tractatio illa, siue impulsio potentie ab obiecto facta non nisi obiectiua dici, aut concipi valeat, in quo certe nulla inuoluitur efficientia, præterquam quod iam aliàs potentia haberet se merè passiuè, & ab obiecto actum reciperet, quod improbatum est: primus ergo modus efficiendi actum quoad exercitium sufficienter excluditur.

4
Excluditur
2. modus.

Alter quoque Caietani modus, quod obiectum per se, ac proxime concurrat effectiue ad substantiam actus, falsus est. Primo: quia id tantum concurrat effectiue ad actum alicuius potentie, quod illam in actu primo ad agendum constituit, sed potentia appetitiua ex se est constituta in actu primo, & non per obiectum, vt ex D. Thoma adduximus: ergo illa efficit actum suum absque obiecto.

Quod si respondeas potentiam appetitiuam, & obiectum non concurrere quidem tanquam potentiam, & formam actuante, sed tanquam duo partialia agentia: id in primis sine ratione fingitur, quia cum appetitus ipse ex se habeat sufficientem inclinationem ad obiectum, ex se est sufficiens elicere proprium actum: superflue ergo fingitur efficientia in obiecto. Deinde induci videtur quippiam impossibile: cum enim appetitio sit vitalis elici aliter non potest, quam à potentia cuius est actus, quod si causa alia concurreret, non alio sane foret, quam præuius cognitionis actus, in quo etiam vitalitas inest: appetitus autem, sicut non potest vti obiecto cognito, ita neque ipsa formaliter apprehensione, cum in alia potentia existat, nihil ergo horum concurrat effectiue ad substantiam actus appetendi.

Ex his vero excluditur membrum aliud initio numeri tertij adductum de specificatione actus. Atque ante omnia rogo ex Caietano, quidnam sibi velit obiectum efficere actum quoad specificationem, & non quoad exercitium? Nam vel sic intelligit, vt obiectum quidem causet in actu ultimam eius differentiam, non efficiendo rationem genericam, neque aliquam substantiam actus: hoc secundum inauditum est, quod scilicet causa aliqua efficiat ultimam differentiam sui effectus, non autem gradus superiores: cuius vniuersa hæc vna sit entitas, & quod physice causæ rei entitatæ, non possit non causare quæ sunt de essentia illius, & contra, si vel vnum gradum non efficit, nullum efficiat. Præterea contra hoc idem procedunt argumenta facta: quia actus appetendi etiam prout in tali specie constituitur, est actio vitæ, respectu cuius potentie de se constituta est in actu primo. Denique quia res ab eo fit effectiue in tali specie, à quo recipit substantiam suam, vt patet in homine, & inductiue in reliquis omnibus naturæ effectibus: obiectum autem efficienter non concurrat ad substantiam actus: ergo neque ad specificationem. Iam vero primum, si non de efficientia propria, sed de metaphorica procedat, vt nimirum obiectum præfens ad seipsum in certa specie constitutum moueat, alioquin appetitum, quia ad actum mouet circa ipsum, id quidem verum est, sed non obstat conclusioni. Quod si de propria procedat efficientia non potest esse verum, quia nihil assignari potest, quod obiectum valeat efficere: non actum primum, non secundum, non denique specificationem eius differentiam, vt ostensum est: quare, &c.

Atque hæc rationes concludunt tam de actibus liberis, quam de naturalibus, & in his quodammodo urgent magis, quia ad illos est potentia magis propensa: quodammodo vero magis in liberis quæ circa illos habet dominium ipsa potentia, ideoque effici nequeunt ab extrinseco principio: procedunt autem dictæ rationes tam de obiecto apprehenso, quam de apprehensione, vt patet ex dictis. Et confirmatur amplius primo. Obiectum appetibile abstrahit ab efficientia: non ergo potest efficere. Secundo, si efficeret, non distinguerefetur iam concursus causæ formalis ab efficienti. Tercio, appetitio est quasi motio quædam in appetibile tanquam in terminum, terminus a. specificat motum, non vero efficit. De apprehensione quoque sunt argumenta. Vnum est, quia actus potentie vitalis actum alterius non efficit. Alterum, quia apprehensio est conditio obiecti tantum requisita, & applicans illud potentie: non ergo efficit actum ipsius potentie.

Sed contra conclusionem sunt argumenta, quæ opinionibus initio positis fauent, & quidem priores duæ, quas, vt improbabilis reliquimus in n. 1. fundabantur in proloquio illo, Nihil potest se de potentia.

SVAREZ
de Angelis, opus
6. d. 1. m. c.
anima.

D. V. 2

Argumen-
tum 1. pro
opinione in
2.
Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Sexto.

8

Ad 1. respon-
sum quod non
placet.
De hoc prin-
cipio in disp.
23. mes. sect.
7. et 12. de
Orat. mens.
6. 13.
Malice res-
ponso.

Capreolus im-
merito car-
pitur.

potentia in actum reducere, quod sæpe expositum est, & solum argumentum: opinio vero ulterius alata in n. 2. tribuensque obiecto, vel eius apprehensionem efficientiam nititur primo. Quod apprehensio illa simpliciter necessaria sit ad appetendum, atque aliquo modo efficiat actum. Secundo, quia si dicamus appetitum moveri ad præsentiam appetibilis, eadem ratione dici poterit de intellectu, deque alijs potentijs, quod se moveant ad præsentiam obiectorum, nulloque modo moveri ab illis effectivè. Tertio obiectum præsens magis excitat appetitum, quam absens: ergo aliquid efficit, alias non esset cur magis movere diceretur. Quarto potest argui: quoniam in voluntate dantur actus tum circa finem, tum circa media: atqui actus circa finem causat actum circa media: ergo non sola voluntas efficit omnes actus suos. Quinto arguit Caiet. Quoniam verbum divinum, quod est conceptus Patris, concurrat per modum efficientis ad productionem amoris, seu Spiritus sancti, producit enim illum, ut verum ipsum principium. Licet efficiens causa proprie non sit: ergo etiam in nobis verbum conceptum concurrat effectivè producendo amorem, solumque interest, quid sit accedens, divinum vero realis substantia, quod certe discrimen non variat modum concursus, sed tantum rei productæ rationem. Sexto, faveat huic opinioni Aristoteles 12. Metaphys. text. 36. ubi reducit omnes causas moventes ad primum appetibile: reductio vero ad causam efficientem esse debet, alias æquiuocatio committeretur in argumento, quo loco Averroes commentatur badneum in anima causare desiderium, ac Divus Augustinus etiam 15. de Trinitate, cap. 23. docet amorem procedere à scientia, & cap. 26. amorem procedere de gignente, & de genita notione, tanquam de parente, & prole. Divus Thomas 1. part. q. 14. a. 5. & 3. & 1. contra gentes, capit. 49. & 1. 2. q. 1. artic. 3. scribit actionem fumere speciem à forma, quæ est principium agendi, ideoque actiones voluntatis specificari à fine sentit ergo finem esse principium agendi in voluntate, & 1. part. q. 80. artic. 2. docet appetitum esse potentiam falsiviam, quia movetur ab appetibili, quod Aristoteles dixerat 13. de anim. c. 7. idem sumitur ex 1. 2. q. 9. a. 1. & q. 22. a. 3. ad 2. & quæst. 30. a. 2.

Ad primum occurrunt quidam apprehensionem obiecti non esse simpliciter necessariam ad appetendum, hoc tamen falsum est, cum primum principium sit: Nihil esse volutatis, quin præcognitum: ac supra ostendimus appetitum elicito oriri ex cognitione, unde appetitus: qui cognitum non supponit, quodammodo mortuus est, non elicitus & vitalis, de quo nunc loquimur. Admitto igitur apprehensionem requiri, non ut efficientem causam, sed ut applicationem obiecti, bonum enim movet quidem appetitum, debet tamen ei applicari per cognitionem, ob idque D. Thom. 1. p. q. 82. artic. 4. dixit intellectum movere voluntatem proponendo obiectum. Apprehensio itaque obiecti tantum concurrat ad amorem, ut causa per accidens loquendo physice. Estque nihilominus necessaria: quæ duo certe non repugnant, in quo falsum non pauci reprehendentes Capreolum in 2. d. 25. q. 1. ad 1. Henric. contra tertiam conclusionem, quod dicat apprehensionem obiecti requiri per accidens ad actum, appetitus, non enim usurpat per accidens, quod necessariam non putet, sed quod non per se influat in actionem appetitus. Ex quo obiter colligitur, quæ coniunctio necessaria sit inter appetibile, & appetitum, ut sequatur operatio: cui rei similem tractavimus lib. 3. cap. 1. oportet enim ut vitaliter uniantur in eadem anima in quo differt à cognoscitiva potentia, quæ vniorem obiecti cum potentia postulat, appetitiva autem postulat tantum sui obiecti unionem cum

Francisc. Suarez de Anima.

alia potentia cognoscitiva, eiusdem licet animæ.

Ad secundum respondetur terminationem potentie ad hunc, vel illum actum non fat esse, ut obiectum effectivè concurrat, sed verò in potentijs cognoscentibus potissimam rationem sumi ex modo operandi earum, videlicet assimilando, unde maior in eis indeterminatio cernitur, quia de se omni actuali principio carent per quod assimilantur, appetitus vero eo modo non operatur, sed inclinando in obiectum, cumque de se sit inclinatio, & pondus saltem in actu primo, & civitate obiecti minime eget. Ad tertium dices, obiectum præsens magis excitare appetitum, quia clarius, & fortius apprehenditur, atque adeo melius applicatur appetitui, magisq; movet illum. Ad quartum totum admitto, quod nimirum voluntas ex intentione finis determinetur ad electionem mediorum, sicut intellectus ex assensu principiorum ad assensum conclusionum determinatur, id tamen contra conclusionem non militat, in qua tantum excludimus efficientiam obiecti, vel alterius potentie ab appetitu. Non negamus vero, quin possit voluntas, vno actu medio, alium efficere. Quintum argumentum ad rem non facit, nam verbum divinum intelligens est, atque amans, ideoq; potuit amorem producere verbum autem nostrum, cum non amet, amorem non producit. Ad vicimum respondetur Aristotelem illo loco docere primum moventem movere, ut primum appetibile, ne alias moveret propter finem alium, sicque aperte loqui de causalitate finali: Averroes vero agit de motione metaphorica, de qua etiam interpretandus erit D. Thomas ubi eundem de eo tractat, quando autem finem vocat principium actionis, intelligit moraliter, non physice: similiter appetitus potentia passiva dicitur, metaphorice, sicut motio finis metaphorica est, & hæc de principio actus appetitus. Quod erat primum punctum iudicio propositum.

De termino vero appetitus, quod erat secundum punctum, auctores dissentiunt, Scotus enim in 1. dist. 6. & 10. & ibidem Gregor. & Durandus negant per actum voluntatis terminum produci, quod videtur sentire D. Thomas de veritate q. 4. artic. 1. ad 7. Capreolus tamen in 1. d. 10. quæstion. 1. Caiet. 1. p. q. 27. artic. 3. Ferrar. 4. contra, cap. 19. aiunt per actum appetitus produci nihil, iniquantque esse realiter distinctum ab actu ipso. Resolutio tamen apud nos facilis est ex supra dictis lib. 3. c. 5. certum enim iudicio in actu appetitus reperiri alicuiusmodi. Licet per modum operationis, & aliquid per modum operati, atque terminum, & viam in tali actu modaliter solum distingui. Quæ est opinio D. Th. 1. p. q. 27. a. 3. & clarius q. 37. a. 1. Ratio communis est, quia ubi qualitas datur novè producta, productio illius debet existere, actus autem appetitus qualitas quædam est: porro autem aliter in appetitu qualitatem productam per actionem ab illo realiter distinctam, mihi non probatur, quia sine vlla necessitate, & ratione astringitur: quod ergo appetitu producit, ipse est actus, quo amat, quique pondus quoddam est in rem amatam, iuxta illud ex Augustino vulgatum, *Amor meus pondus meum, illo feror, quocunque feror*. Quæ etiam de causa dicitur amans esse in re amatam, & quidam alius inuexit animam esse potius, ubi amat, quam ubi animat: & Matth. 5. *ubi est thesaurus tuus, ibi & cor tuum*. Atque de actu appetitus hæc dicta sunt, de potentia vero ipsa iam in principio loquuti fuimus.

CAPVT IV.

Virum in appetitu sensitivo sint plures potentie habentes obiecta diversa.

Vos distinguimus appetitus supra, rationalem, & sensitivum: postquam ergo dictum

est

R. 3

est in communi de appetitu, partes illius subiecti-
uæ sequuntur explicandæ. Ac primo de appetitu
sensituiuo tanquam nobis notiori agendum, qui
sensualitas quoque dici solet, quauis sub hac vo-
ce in malam fere partem sumatur, ut nimirum si-
gnificat ipsum appetitum, quatenus contra ratio-
nem insurgit, & illam præuenit. Vnde Augustin.
12. de Trinitat. cap. 3. sensualitatem serpenti com-
parat, quia suggestionem allicit rationem. Eaque de
causa talem motum sequentis, sensuales voca-
mus: certa tamen res est sensualitatem non esse di-
stinctam potentiam ab appetitu sensituiuo: quare
perinde erit de sensualitate, ac de appetitu sensiti-
uiuo disputare. Primo ergo quærimus de vulgari di-
stinctione appetitus sensituiui in concupiscibilem,
& irascibilem.

In qua quæstione est antiqua sententia distin-
guens appetitum sensituiuum in duas potentias,
quarum alia concupiscibilis, & alia irascibilis di-
citur: duo enim munera exercere debet appetitus
naturæ. Primum est, prosequi bona appetendo,
quia vero bona sæpe à contrariis impediuntur,
oportune occurrit secundum munus contraria
obstacula remouendi, ad eaque iam bona tuen-
di. Pro primo actu inducitur vis concupiscibilis,
cuius obiectum est bonum concupiscibile, seu de-
lectabile. Ad secundum vero actum ponitur ira-
scibilis, quam Damasc. 2. lib. fidei, cap. 16. iram vo-
cat, cuius obiectum sit bonum sensibile arduum:
hæc enim potentia non fertur in bonum propter
delectationem illius, cum prosequatur non raro
per tristitiam sensui molestam: sed tendit in bo-
num arduum, quia defendendum est à contrariis.

Sic expositam opinionem tueretur D. Thomas supr.
& de verit. quæ. 15. a. 3. idem tenuit Pythagoras, &
Plato, quos refert Plutarch. 4. de placitis Philoso-
phorum, c. 4. Idem Gregor. Nissen. libr. 4. suæ phi-
losophiæ cap. 3. attribuitur communiter Augusti-
no, & Hieronymo, idem sensu Galenus 6. de vsu
partium, cap. 18. Prima horum authorum ratio
est. In potentijs materialibus quælibet distinctio
obiectorum formalium ad eas distinguendas a-
bunde sufficit, cum non sint potentia adeo vni-
uersales: allata ergo distinctio obiectorum sat erit
in præsentia. Secundo. In potentijs cognoscentibus
sensituiuis datur multitudo potentiarum: ergo et-
iam in appetitiuis. Tercio sæpe irascibilis appetit
contra inclinationem concupiscibilis: ergo potes-
tiae distinctæ sunt omnino. Antecedens patet: quia
irascibilis semper amat tristitia, vt repugnet con-
trariis, amare autem tristitia inclinationi concupi-
scibilis aduersatur. Quarto passionibus harum vi-
rium sunt contrariæ, nam ardens ira minuit con-
cupiscentiam: ergo, &c.

Rationes propositæ non videntur certè con-
cludere distinctionem realem inter has potentias,
facile enim dici posset vnicam esse potentiam sen-
situiuam ordinatam ad bonum, quod per sensum
apprehenditur, illamq; habere actus, quibus pro-
sequatur, atque vt sic dici concupiscibilem: actus
item, quibus tueatur à contrariis, eoque pacto ira-
scibilem nuncupari. Probatur autem primo:
quia in potentijs cognoscentib. sensituiuis vna est
potentia vniuersalis in illo genere, quæ apprehen-
dit obiectum omne sensibile: ergo illi correspon-
det vna appetitiua, vniuersalis etiam in tali gradu
quæ amat, & prosequitur omne bonum sensibile.
Antecedens probatum est superius. Consequentia
valet: tum à pari ratione, tum quia appetitus non
sequitur cognitionem sensus exterioris, vt suo lo-
co vidimus, cum solus interior sensus cognoscat
rationem conuenientis: ergo si potentia mouens
appetitum est vna, appetitiua quoq; vna erit. Cõ-
firmatur: nam consuetum naturæ est amare vni-
tatem quoad potest: nihil autem repugnat dari

potentiam vniuersalem intra latitudinem obiecti
sensibilis: ergo, &c. Secundo arguitur: quia actus
irascibilis, & concupiscibilis adeo inter se connexi
sunt, & ordinati, vt non possint commodè separari,
& diuersis potentijs attribui: rectius ergo attri-
buuntur eidem: simili enim argumento supra cõ-
clufimus vnicum dari sensum interiorem, neque
vllatenus multiplicari realiter. Antecedens proba-
tur: quia irascibile versatur circa bonam iam con-
cupita, iuxta illud Iacobi, Vnde bella, & lites inter vos,
nonne ex concupiscentiis vestris, &c. Aristot. 8. de A-
nimalibus, scribit animantium pugnas de rebus
concupiscibilibus suscipi de cibis, de venereis, &c.
nihil ergo defendit irascibilis, quam prius concu-
pita: ergo congruum, ac necessarium est, vt eadem
sit potentia concupiscens, & defendens, si namque
totâ ratio tuendi bonum est, quia appetitur, quæ
quæso ratione vna potentia tueretur, quod appetit
altera? Explicatur, & confirmatur amplius. Nam
irascibilis insurgit contra impediendam concupi-
ti boni assecutionem: ergo appetit agnoscere quod i-
psam assecutionem impedit: ergo etiam appetit
assecutionem eandem: ergo vna est potentia appe-
tens bonum, atque ipsius obstacula similiter. Tercio
arguitur. Si hæc potentia distincta ponatur, quænam
illarum erit perfectior? hinc enim perfe-
ctior appareat irascibilis, quia illi tribuitur obie-
ctum altius, atque nobilius: illinc videtur minus
perfecta cum tota ordinetur ad bonum concupi-
scibile, seu ad defensionem illius, vnde passionibus
concupiscibilis creduntur nobiliores, scilicet amor,
& desiderium, &c. Neutrum ergo potest dici
conuenienter. Quarto rationes distinctionem tra-
dentes non vrgent, & distinctio rerum sine suffi-
cienti ratione non debet admitti: ergo, &c.

Ad primum ergo argumentum prioris opinio-
nis negandum, rationes illas diuersas obiectorum
sufficientes esse ad distinguendas potentias, eo
quod comprehendantur sub vna ratione adæqua-
ti obiecti, cum inter se ita subordinentur, vt ne-
queant commodè diuersis potentijs tribui. Ad se-
cundum argumentum respondetur, non recte su-
mi ex sensibus exterioribus, quia non mouent ap-
petitum immediate, sed sumendum potius esse ex
interiori sensu, vt iam fecimus. Ad tertium dicitur
cuius irascibilis sit tota propter concupiscibilem,
nunquam posse illi totaliter contrariari, quod si
appetitus sensituiuus interdum amat tristitia, ex eo
amat, vt consequatur delectabilia, quæ magis ap-
petit, quod non aduersatur inclinationi ipsius
concupiscibilis, sed potius stat pro illa, cum pro
concupitis laboret. Ad quartum occurres, allatum
signum non esse sufficiens, cum non proveniat ex
diuersitate potentiarum, sed ex pluralitate actuum:
vna quippe potentia dum actum aliquem exercet
distrahitur ab alijs: vnde etiam contingit, vt ip-
samet concupiscentia vehemens circa rem vnam
diminuat, ex concupiscentia circa rem aliam:
potest etiam id signum oriri ex aliqua repugnan-
tia inter actus inuicem, sic amor odium remouet,
quia actus sunt contrarij, licet vterq; pertineat ad
concupiscibilem: non ergo illud est signum suffi-
ciens. Quocirca rationes pro secunda parte factæ
probabiliores videntur. Ac nec forte antiqui ipsi
vulnerunt distinctionem realem astruere, sed di-
stinxerunt solum duo nomina eiusdem appetitus
ad exponendum facilius eius actus, & passionem,
sicut etiam partiti sunt intellectum in practicum,
& speculatiuum, quamuis vnica potentia ab eis
constituatur. Atque hanc sententiam indicat Ari-
stoteles libr. 3. de Anima textu 29. & eandem do-
cuit Scotus & sequaces, quamuis alio ex funda-
mento.

Ex decisione huius capitis licet colligere, quo
pacto assignandum sit obiectum appetitus sensi-
tuiui.

SVAREZ
de Angelis, opus
in 6. d. 1. et
anima.

Tom. 1. in
1. d. 1. in
1. d. 1. in
1. d. 1. in

D. V. 3.

De obiecto
appetitus
nam placitum

Caiet. res-
pon-

alterum
placitum
impugnatur

5
2. Placitum
confutatur

Resolutio
authoris.

6
Ratio boni
appetibilis.

Haec in
dispositio-
ne metaph.

tiuo. In qua re varij sunt, qui distinctionem realem inter irascibilem, & concupiscibilem posuerunt. Etenim concupiscibili assignant bonum delectabile, quod etiam vocant concupiscibile. De irascibili eorum quidam philosophantur ad instar sensitiue cognitionis, quæ duplex asseritur, nimirum secundum rationes sensatas, & secundum non sensatas: ita ergo de duplici appetitu correspondente iudicant, quod etiam Caietanus iudicat. p. q. 81. a. 2. in fine: hæc tamen philosophia displicet. Nam ratio boni, & conuenientis nunquam est sensata ratio, seu aliquod sensu exteriori cognita, vt ex dictis liquet, neque enim sensus exterior rationem nouit conuenientis. Item amor, quo quis filium prosequitur, ad concupiscenciam spectat, & similiter timor lupi, cum tamen notio filij sub ratione amici, & lupi notio sub ratione inimici ad rationem insensatam attineat. Alij ergo aiunt inter bona quædam esse delectabilia secundum sensum: alia ideo bona censeri, non quia delectant, sed quia ad victoriam consequendam faciunt, huiusmodique bona ponunt obiecta irascibilis. Sed vero interrogo, quænam sit ratio boni, sub qua irascibilis feratur in obiectum? non enim ratio est boni in communi, quia hæc ad voluntatem pertinet. Neque item boni honesti: quia huiusmodi ratio ex conformitate ad rationem dei sumitur: ideoque tantum potest appeti ab illa potentia, quæ à ratione mouetur. Neque rursum potest esse ratio boni utilitatis: nam talis ratio consistit in ordine medijs ad finem, quam comparationem sensus efficere non potest, vt ex supradictis patet. Ergo vel ratio est boni delectabilis sensui, siquæ obiectum irascibilis cum obiecto concupiscibilis confundetur, vel erit aliqua superior ratio boni ab his distincta, quam assignare difficile erit, ne dicam impossibile, & contra omnes scribentes.

Atque eisdem argumentis oppugnatur opinio dicentium obiectum irascibilis esse bonum arduum, peto enim quodnam bonum contrahat particula *arduum*: non certe bonum in communi, quia irascibilis non fertur in omnia bona ardua, vt de se constat: contrahit ergo aliquam determinatam rationem boni: ergo contrahit bonum delectabile, nam hæc est ratio maxime sensibilis: ergo bonum delectabile arduum erit obiectum irascibilis: consequens autem falsum est, quia bonum omne delectabile sensui, siue grande sit, siue exiguum, amari valet per concupiscibilem: atque si irascibilis appetere potest bona delectabilia, quæ ardua sunt, multo facilius potest appetere, quæ non sunt ardua, atque adeo vnica erit potentia, quæ feratur in delectabile bonum, siue arduum sit, siue non arduum. Quapropter in nostra sententia dicendum est, obiectum adæquatum appetitus sensitui esse bonum sensibile, seu quidquid bonum est sensitiue nature, atque vt tale per sensum apprehendi potest. Resolutio hæc constat ex dictis, nam tam vniversalis potentia est appetitus sensitui in suo ordine, sicut interior sensus in suo: ergo quidquid apprehendi valet sensu interiori sub aliqua ratione boni, appetitus sensitui appetere valebit sub eadem, quamuis consule: quoniam non oportet, vt sensus distincte percipiat, & quasi abstracte rationes ipsas conuenientis, & disconuenientis, vt sepe alias obseruaui, viderique potest D. Thom. 1. p. q. 78 art. 4. & 1. 2. quæst. 24. art. 3. & q. 30. art. 1.

Superest hoc loco dubium, quænam sit ratio boni per sensum appetibilis, an ne sit tantum delectabilitas, an etiam utilitas, vt Caiet supra credidit, an vero dari possit ratio aliqua boni conuenientis nature ab ijs distincta? At vero hoc dubium explicari in præsentia non potest sufficienter, namque oporteret singulas rationes boni, &

earum sufficientiam ad vnguem exponere, quod metaphysicum negotium est. Quapropter satis sit interim tenere bonum quodcunque sensibile obiectum adæquatum esse huius potentie.

De distinctione quoque obiectorum irascibilis & concupiscibilis, cum eas realiter non distinguamus, non multum curandum est: quia vero ratione falltem distingui possunt, proindeq; de illis loquendū tanquam de multis, in hunc modum possunt illis assignari obiecta, vt vtrique verferetur quidem circa bonum sensibile: ac concupiscibilis illud respiciat tantum, vt in se appetibile est, atque in ordine ad consecutionem: irascibilis autē respiciat, vt defensibile: vnde fit, vt irascibilis immediate verferetur circa media, quib; defendendum est esse bonum, siue ea cognoscantur formaliter in ratione mediorum, siue tantum materialiter. Atque ita debet exponi D. Th. supra. Quo etiam tendit sententia asserentium irascibilem versari circa bonum arduum, quia scilicet ipsum respicit sub ratione defensibilis: vnde plane confirmatur potentias has non distingui, siquidem amare bonum, ac defensionē illius, sunt veluti amor medijs, & finis, qui ad diuersas potentias referri non possunt.

Vltimo licet ex dictis colligere organum potentie appetentis. Qui namque in duas diuidunt, cor & hepate, irascibilem vero in corde locant: ita Galen. & alij, nominatim Fernel. l. 5. qui est de animæ facultatibus, c. 5. putatq; in l. 6. c. 12. ad finem fuisse Platonis sententiam. Experientia etiam hoc videtur confirmari: cum enim irascimur, cor incalescit, cum delectamur, incalescunt præcordia, in quibus hepar numeratur. Sed hæc experientia fallax est. Nam ex vehementi timore etiam præcordia alterantur, cum tamen timor in irascibili ponatur ab ijs authoribus: gaudium etiam cor dilatatur, cum tamen gaudium ad concupiscibilem pertineat. Dicendum ergo potentiam residere in corde, quod licet Aristoteles nunquam expresserit, in eius certe doctrina videtur exploratum, namque in corde tum sensus omnes, & præcipuas quasque potentias constituit, ac in 3. de anim. lib. text. 29. scribit sensum, & appetitum esse eadem, quod de identitate saltem subiecti est verificandum, consonumq; est experientie, & communi conceptioni. Nimirum cordi tribuitur amor, & desiderium, aliique actus concupiscibilis: ergo potentia ipsa ibidem residet: reddiq; potest ratio. Est namque appetitus potentia, à qua originem trahit omnis motus, vt infra dicitur: cor autem est primum principium, & instrumentum motus: recte igitur appetitus sensitui in corde locatur, quæ est sententia Fracastorij lib. 2. de intellectu.

CAPVT V.

Quotnam sint, & quales actus sensitiui appetitus.

Diximus capite præcedenti de potentia appetitus sensitui, & de obiecto, atque organo. Nunc superest dicamus de actibus. In qua re primo notandum huiusmodi actus communiter vocari passionibus, quoniam simul cum illis excitatur passio aliqua materialis in corpore, vt ascensio sanguinis ad cor. Nomen vero passio communiter in malam partem accipitur, pro actu inordinato, & maxime apud Stoicos, qui passionibus ponebant animi perturbationes à recta ratione diuersas, ex quo colligebant illas non cadere in virum sapientem, vt videre est in Ciceron. Tusc. 4. & in Senec. l. de anim. ad Nouatium, quæ acceptio vltata reuera est iuxta quam D. Hieron. in illud Matth. 5. Qui videt mulierem, &c. & capit. 25. circa illud, Corpi contristari, & mortuus esse, ait in Christo non fuisse passionem.

De distin-
ctione ob-
iecti concupisc.
& irascibilis

8
1. Coroll.
principale.
De subiecto,
seu organo
appetitus, a-
liorum sen-
sentia.

Vera senti-
tia.

Alios citat
Cicero in
lib. ethic.
diff. 6. q. 2.
a. 2.

De hoc arg.
author 1. 2.
tract. 4. diff.
1. sect. 3.
Notatio 1.

Vide de in-
carn. diff. 34

9.
Auerrois
resolutio.

Quidquid verò sit de probabilitate huius ultimæ sententiæ, dicendum breuiter, in dolore duo considerari, scilicet cognitionem sensitiuam obiecti dissonnentis, & displicentiam, seu amaritudinem quandam de tali obiecto: cognitionem ergo in membro existere, quod patitur, sentitque dolorem, hunc verò perfici in appetitu: unde propriè loquendo causa doloris, ac cognitio talis causæ in exteriori membro est: dolor verò in appetitu. Quod explicatur per analogiam ad dolorem spirituales peccatorum, ibi enim duo sunt, & peccatorum cognitio, & dolor de illis, causa doloris sunt peccata ipsa cognita, sicque talis cognitio in intellectu datur, dolor verò in voluntate: idem ergo censemus in presenti.

8.
De obiecto
doloris, &
opinio.

Quæret tamen aliquis, quidnam illud sit, quod in membro sentitur, ubi est causa doloris? Multi putant solam dissolutionem continui esse sufficientem causam doloris. Nam Aristoteles 6. Topicorum, cap. 3. dolorem describit diuisionem, seu dissolutionem partium. Galenus quoque assentiendi videtur in lib. de inæqualitate, & intemperie, & lib. 4. de simplicium medicamentorum facultate, cap. 2. & lib. 2. de locis patientibus, cap. 10. ac sequitur Portius lib. de dolore cap. 3. & 4. Argenterius lib. de causis symptomatum, cap. 15. & 16. hoc tamen placitum optimè improbat Auerroes lib. 2. Collectaneorum, cap. 21. Nam causa doloris debet tactu percipi: diuiso autem continui sola non percipitur tactu, cum sit sensibile commune quod per se, & absque proprio sensibili non percipitur à sensu, ut libro 3. dictum est: non ergo sensio dolorem causat, nisi fortasse remore, proximè autem proprium aliquod sensibile tactus illum causare oportet. Item quia sepe dolor causatur absque diuisione vlla. Occurrunt alij diuisionem non esse quidem adequatam doloris causam, attamen aliquando causam esse proximam, ac sentiri cognitio proprio sensibili rei causantis diuisionem, veluti, cum cognoscimus ferri acutiem, vulnus inflatum, seu carnis diuiso, doloris excitati causa est proxima. Sed non satisfaciunt: patet enim experientia, dolorem non ex sensatione ferri acuti, sed alicuius rei alterius causari. Item transactio contactu gladij, v. g. vel instrumenti cuiuslibet diuidentis sentitur vehemens dolor, cum tamè iam tunc non percipitur acuties gladij. Item quando dolor ex diuisione causatur, tactus multoties non cognoscit diuisionem, nisi cum fortè ipse vulneratus oculos conuertit ad locum vulneris: ac ratio est, quia diuisionem cognoscere, nihil est aliud, quàm numerum nosse partium resultantium ex diuisione, quem certè numerum nequit tactus percipere, quia sicut seipsum tactus non percipit, ita neque numerum suarum partium valet percipere.

9.
1. Opinio.

Alij ergo statuunt doloris causam esse intemperiem quandam in organo tactus exurgentem, quæ dum sentitur dolorem causat. Hæc est Auerrois sententia supra ad cap. 3. de Anima, textu 21. Idem opinatur conciliator differentia 72. indicatque Galenus 12. Methodi cap. 7. & lib. de inæquali intemperie, referens Hippocratem, Vallesius quoque non abnuitt 4. controuers. c. 5. tribuitur denique Auicennæ, & Fernelio: habet tamen difficultatem eiusmodi sententia: namque si intemperies esset causa doloris, cum illa conflaret ex vnius, vel plurium qualitatum primarum exuberantia, tactus planè dolorem sentiens, sentiret quoque illam intemperiem, consequenterque perciperet, cuiusnam, vel quarum qualitatum ratione conflingeret, an scilicet ex calor exuberantia, an verò frigiditatis, non enim aliter sentiri valet intemperies, nisi qualitatis excessum sentiendo, cum in hoc formaliter consistat intemperies, talè autem

excessum à tactu non cognosci patet experientia: quippe dolorem sepius percipimus ignari à calore, an à frigiditate proveniat, consequenterque dubitamus, quod remedium sit applicandum.

Quapropter dicendum, in dolore non calorem tantum, vel frigus sentiri, nec solam diuisionem, aut commotionem, sed qualitatem inde resultantem, quæ dolorifera qualitas dici potest, veluti cum ex calefactione vehementi fit dolor, quem tactus sentit, eius obiectum non calor est, nec calefactio, nam si à calefactio separet manum, cessat calefactio, & tandem dolor sentitur, ac fortè vehementior: est ergo obiectum qualitas aliqua tangibilis, quæ ex calefactione, seu intemperie inducitur resultat: similiter cum per diuisionem causatur dolor, non ipsa diuiso est, quæ sentitur, cum citò transeat, nec seorsum fit, vllus fit dolor, sed ea facta aliquis humor accurrit distemperamentum causans, unde resultat dolorifera qualitas secunda quæ sentitur, utpote per se potens innatare tactum, violentiamque ac dolorem inferre. Itam hanc sanè difficilem explicat Portius, neque explicari posse melius videtur. Unde hæc est potissima huius rei probatio, à sufficienti scilicet enumeratione, cum nequeat fingi aliquid aliud, quod dolendo sentiat, ut patet ex dictis. Et proportionally videtur loquendum de delectatione tactus, quæ dolori opponitur. Non est tamen improbabilis prima illa Argenterij, & aliorum sententia, quia licet sepe absque diuisione continui dolor excitetur, non tamen absque compressione, vel immodica tactione, luxationeue membri alicuius, vel simili alio effectu, quod totum medici illi sub dissolutione complectuntur, actale aliquid per se quidem quauis secundariò (ratione scilicet qualitatis primariò sensibilis) percipi, idque satis esse, ut dolor consequatur.

10.
Probatio
resolutio.

De opinio-
ne indicium.

Ultimò notandum est circa hos duos actus concupiscibilis, ex illis quidem, sed præcipue ex dolore, & delectatione causari in corpore humano duplicem effectum, risum nimirum, ac fletus, quos hic breuiter explicare necesse est, ut nihil in hac materia indiscutulum prætermittatur. Risum constat proximè consistere in vibratione quadam septi transversæ, & musculorum thoracis, atque oris: causatur autem is motus ex interiori aliqua animi motione: quæ verò illa sit, non conuenit inter auctores. Illud certum, huiusmodi motui oriri ex delectatione, & gaudio, risus namque signum est huius passionis, neque res vlla vnquam risum mouet, nisi delectet. Sed an ne gaudium sit sufficiens, & adequata causa risus, dubitatum est. Valeriolæ quidem affirmat: oppositum verò sentit Fracastorius lib. de sympathia cap. 20. statuens gaudium sine admiratione ad risum non sufficere, quod etiam opinatur. Vales. lib. 5. controuersiarum, cap. 9. Quod certè verius apparet, nam experientia docet quantumuis iucunda non causare risum, si non

De passionibus
risus, in quibus
consistat.

Unde causatur, alter-
carius Va-
leriola, &
Fracastorius.

Accedit
Vales.

Argumenta autem Valeriolæ difficultatem non habent, arguit namque, ex titillatione causatur risus, titillatio autem non causat admirationem, & gaudium: ergo, &c. Et confirmatur primo ex eo quod refert Aristoteles tercio, de partibus, cap. 10. accidisse aliquando in prælijs traiecta præcordia vulnere risum attulisse. Confirmatur secundo. Nam sepe res delectabiles, & admirationem causantes non causant risum. Ad argumen-

12.
Valeriolæ
argumentum.

Confirmatur
1. Confirmatur.

Refutatio.

Ad pradi-
ctum argu-
mentum, re-
sponso ex
Aristotele
non placet.

Verior re-
sponso ex
eodem Ari-
stotele.

Ad 1. con-
firm.

Ad 2.

13
Admiratio,
et gaudium
causantur
motu risu.

Passio risu
libera est.

14
De passionibus
flatus.

tum quidam respondent, risum ex titillatione
causatum non esse verum, sed hoc gratis & contra
experientiam ponitur, Aristoteles vero citato lo-
co videtur sentire latere ibi aliam risus causam,
calefactionem videlicet septi et transversi ex titilla-
tione causatam, namque pars illa calefacta, *Sensum*
(inquit) *aperit celeriter*, unde qui ex titillatione ad risum
mouentur, celeriter ridendi, hoc tamen verum non ap-
paret, quomodo enim titillatio in plantis pedum
causabit calorem in septo transverso: Dicendum
ergo titillationem, ut causet risum, fortuitam esse
oportere, & repentinam, atque ita simul admira-
tionem causare, & delectationem: nam partes, in
quibus fit titillatio, sunt acutioris tactus, atque
hoc infirmum Aristoteles sect. 37. problematum, q. 6.
vbi disquirens, cur nemo possit in seipso ex titilla-
tione risum mouere, causam esse, ait, quod titilla-
tio fortuita non sit, quae si aliquando etiam praeco-
gnita risum mouet, non nisi remissè mouet, atque
tunc etiam effectus ex tali titillatione proueniens
apparet quasi nouus, & insperatus: semper ergo
interuenit nonnulla admiratio. Ad primam con-
firmationem dic, risum, quem interdum mori-
bundi praefertunt, non verum, sed apparentem
esse quoad exteriorem formam oris. Ad secundam,
non quamlibet admirationem, & gaudium cau-
sam esse risus, sed quae sine derectione, & gracili-
dere enim seria risum non ciebit, oportet quoque,
ut admiratio vehemens non sit, alioquin stupor-
em causabit potius, quam risum.

Explicandum verò restat, quomodo ex admi-
ratione, & gaudio sequatur motio in septo trans-
uerso, atque etiam risus? Ac dicendum, causam
esse naturalem consensionem, & sympathiam fa-
cultatum naturalium, vitalium, & rationalium.
Est quippe admiratio partis rationalis actus, cum
in ea sola esse queat admiratio, sicut & discursus,
ut optime docet D. Thomas 4. contra, cap. 33. de-
lectatio deinde sensitiva etiam partis affectio, siue
passio esse potest. Ex illis ergo excitatur motus
in parte illa, septo scilicet transverso: ac propterea
sanguis dilatur, sicque risus exprimitur. Unde
colliges passionem hanc animi liberam esse, de-
pendentemque à voluntate, aliquando tamen ef-
fectu adeo vehementem, ut vix cohiberi possit, vel
ratione obiecti plurimum excitatis, vel ex leuitate
hominis, qui facili ex causa mouetur.

De fletu sciendum breuiter, opponi risui, & ex
contraria causa provenire, id est, tristitia, vel do-
lore: nam sicut delectatione cor dilatur, & cum
illo thorax, & oris musculi, ita tristitia constringit
cor, & partes oculis vicinæ, ex quo motu si-
mul, & calore nonnullo excitato, humor aliquis
soluitur in lacrymas. Hinc pueri, ac foeminae faci-
lius lacrymantur: quia & humidiores sunt, & pas-
sionibus magis afficiuntur: est autem materia la-
crymarum humor quidam sanguinis veluti feru-
us, ut docet Aristoteles sectione 31. problematum, ex
eo indicio, quod falsus sit, excitereturque calore,
quae de causa ex vento etiam, ex fumo, vehementi-
que risu lacrymae funduntur. Sed de his satis.

De passionibus irascibilis.

Post actus concupiscibilis dicendum breuiter est
de actibus irascibilis, qui quinque omnino enu-
merantur, spes, desperatio, audacia, timor, ira: eo-
rum verò ratio sic declaratur, irascibilis circa de-
fensionem boni concupiti versatur, quia tamen
cum bonitate inuenitur difficultas, quae ex resi-
stentia contrarij oritur, ideo licet bonum ipsum
desideretur, necessarius est ulterior actus, quo ap-
petitus animetur, ne à difficultate obiecti vinca-
tur, qui spes dicitur. Quod si contingat appetitum
separari à difficultate boni, ac cesset à pugna, vel à

prosecutione illius actus resultat, qui desperatio
vocatur: idemque contingit respectu naturæ, cui
malum aliquod futurum imminet, reijciendum-
que est, ac vincendum: aut enim appetitus accen-
ditur, & animatur contra illud, sicque concipitur
audacia, aut succumbit, & desinit, & sic oritur ti-
mor. Atque hi quatuor actus ex varia apprehen-
sione boni, vel mali, ardui, possibiles diuersifican-
tur. Nam quando bonum apprehenditur, ita ar-
duum, ut non possit obtineri, causatur despera-
tio: si apprehendatur, ut possibile, spes nascitur: si
militer si malum apprehendatur, ut inuitabile,
vel difficile, exurgit timor: si verò ut euitabile, fa-
cilis concipitur audacia: præter hos tamen est
quintus actus causatus, ex apprehensione mali
iam præsentis, & illati: ex qua apprehensione ori-
tur appetitus vindicandi malum illud, & hica-
ctus est ira, cui non respondet similis actus pro
obiecto bono. Nam si quis responderet, effectus
maximè desiderium in appetitu remunerandi
benefactorem: at hic actus non potentia irascibi-
lis est, sed concupiscibilis, quoniam eo ipso, quod
quis obijciatur, ut benefactor, ardui ratio tollitur,
atque adeo obiectum irascibilis destruitur, tan-
tumque manet desiderium ad concupiscibilem
pertinens. Neque rursus circa malum habet ira
actum contrarium in appetitu sensitivo, effectus
enim maximè patientia illati mali, at hic actus po-
sitius esse nequit ex parte appetitus sensitivi, sed
est in voluntate, actus quo ipsa reprimit iram ap-
petitus, in appetitu autem sensitivo nihil est, quod
illo actu possit amari, quia in malo illato nulla ibi
repræsentatur ratio boni, quod si forte ex prædo-
minio rationis, & voluntatis ira veretur in amo-
rem, ob aliquam rationem boni inuentam in ipsa
perceptione malisiam talis actus, cum sit amor, ad
concupiscibilem pertinebit, sicque contrariabitur
proprie iræ. Constat ergo dari solos quinque ac-
tus in appetitu irascibili: constat etiam distinctio
illorum, de quibus plura apud D. Thomam su-
pra.

Ex dictis autem colliges primo duplicem diffe-
rentiam inter actus concupiscibilis, & irascibilis.
Prima est, in concupiscibili actus contrariari ex
parte obiecti, ut amorem boni, odium mali: in
irascibili vero contrariari per accessum, & recessum
ad idem obiectum, ut in spe, & desperatione,
quoniam esse quoque possit contrarietas ex parte
obiectorum, ut in timore, & spe. Ratio est, quia
concupiscibilis respicit bonum, & malum absolute,
& ad bonum tantum ferri potest, & à malo re-
cedere: quare in illius actibus non potest dari con-
trarietas in accessu, & recessu ad idem obiectum,
at vero irascibilis respicit bonum coniunctum ar-
duitati, ideoque ratione difficultatis potest rece-
dere ab illo, quoniam ratione bonitatis potest acce-
dere, & idem proportionaliter intelligendum de
malo. Secunda differentia est, in concupiscibili om-
nes actus habere contrarium, in irascibili vero
vnus inuenitur sine contrario: cuius rationem vi-
dimus paulo ante, reddiditque à D. Thoma 1. 2. q.
23. a. 3.

Secundo colliges ex dictis ordinem horum ac-
tuum inter se. Nam in concupiscibili datur pri-
mus, atque vltimus inter omnes, amor quippe est
primus, & radix etiam aliorum: delectatio vero
est quasi vltimus terminus, passionis relique sunt
mediæ, de quarum ordine in particulari videndus
est D. Thom. supra q. 27.

Vltimo est notandum, passionibus has pendere
plurimum ex complexionione corporis, & abundan-
tia alicuius humoris, quem excitant, & à quibus
etiam excitatur: sic melancholia congenita est tri-
stitia, timoris, & desperationis, cuius rationem Auerro-
Galen. lib. 3. de locis patientibus, cap. 8. videtur explere.
aliter,

SVAREZ
de Angelis, op.
m. 6. d. 1. r. m. et
anima.

TOM TOM

III

DATE

D. V.

afferre, quod nigri sit coloris, nam sicut tenebræ exteriores metum incutunt, ita melancholia: idem repetit lib. de causis symptomatum, ca. vii. mo. Quæ ratio friuola est, ut notauit Auerroes 3. Collectaneorum, ca. 40. nigredo enim actiua non est, sed neque obiectiue interius causare tristitiam valet, cum non videatur: iam sanguis, qui melancholia contrariatur, audaciam, gaudium, & spem parit: flaua bilis iram excitat ac reliquas sanguineas passiones, pituita declinat potius ad actum tumoris. Horum omnium ratio esse videtur, quod appetitus sensitivus readeat in corporali organo, proindeque egeat temperamenti ad diuersos actus eliciendos: fortassis etiam distinguuntur distinctam causant dispositionem in corpore, efficiuntque ut spiritus animales alio, atque alio modo per corpus diffundantur, ac diuersimodè communicetur animalis virtus, unde etiam fit ut humores quoque maximè cogduant ad rerum apprehensiones vno, vel alio modo concipiendas.

CAPVT VI.

Utrum appetitus sensitivus in operibus subdatur motui voluntatis & rationis.

illo: quia verò ab obiecto apprehenso mouetur appetitus, ideo ratio cogitativam persuadens mediantem illa dirigere dicitur appetitum. Atq; ita patet conclusiois probatio. Ex qua sequitur altera pars. Nam voluntas appetitum mouet, quia consilium præbendo mediante ratione, non mouet autem necessitando: est ergo motio, & obedientia politica, non despotica. Et confirmatur experientia. Nam que renuente voluntate multi insurgunt motus in appetitu sensitivo, quos tamen ratio, qualis hinc inde suasionibus, refranat: consulendo quidem, & politice regendo, non cogendo.

Sed contra obijci potest, quia sequitur primò appetitum nostrum esse ignobiliorē appetitu brutorum, qui nulli subiacet: negatur tamen sequela, cum potius aptitudo humani appetitus, ut subijciatur rationi magna perfectio eius sit, siquidem melius est nobilissimo obedire, quā esse inimicū in imperando: unde ob hanc subiectionem is appetitus capax est virtutis, & vitij, ut cum D. Th. traditur 1. 2. q. 50. & 56. quemadmodum etiam voluntas nostra multo perfectior est, quando spiritus sancti motui subditur, quam cum ipsa se mouet, nāq; ubi spiritus Domini, ubi libertas, ait Paulus 2. Corinth. 3.

Rursus obijcies, sequi secundò, in appetitu sensitivo humano reperiri aliquam libertatem, quod falsum esse patet, quoniam polita motione voluntatis, aut appetitus potest renuere, aut non potest. Si hoc secundum admittatur, iam seruilitur obediet. Si primum, iam liber exit. Quod sanè videntur sentire, qui dicunt politice obedire: nam politica obedientia in libertate fundatur. Caiet. 1. 2. q. 74. art. 4. planè concedit in appetitu sensitivo libertatem ex proprijs: idque deduci putat ex S. Thoma eo loco docente in appetitu sensitivo posse esse veniale peccatum, atque aperte loqui de appetitu secundum se. nam si de illo ageret, prout regitur à voluntate, non negaret peccatum quicquid mortale esse in illo posse. Et confirmatur vltèrius, quia appetitus sensitivus ob coniunctionem cum rationali capax est virtutis, atque vitij: est ergo aliquo modo liber.

Hæc tamen sententia falsa omnino est, & contra sanctum Thomam 1. 2. q. 24. art. 1. ad tertium, docente in passionibus appetitus secundum se non esse malitiam, ergo neque libertas erit. Et in q. 34. art. 1. scribit omne peccatum in voluntate manere, & in 2. dist. 24. q. 3. art. 2. nullum motum esse de genere moris, nisi ex libertate voluntatis. Atque doctores vniuersi, & Patres in hoc conuenire videntur, ut nullum peccatum si nisi in voluntate consentiente: ergo nullus etiam actus liber est nisi ex voluntatis libertate, cum eo tantum actus qui libet peccatum esse possit, quod est à potentia libera. Unde si in appetitu sensitivo esset libertas, actus illius bonus esset, vel malus, seclusa voluntate, quod Caietanus consequenter quidem admittit, sed tamen contra doctorum torrentem ut diximus, Augustin. enim 1. retractationum, cap. 9. & 14. & lib. 3. de libero arbitrio, cap. 18. passim docet voluntate nos delinquere, aut rectè viuere. Idem scribit in lib. de duabus animabus contra Manichæum, c. 10. & de vera & falsa religione, cap. 14. & sermone 43. de verbis Domini Chrysostom. homilia 2. imperfecti, & homilia 13. ad Romanos, Basilii in instructione eorum, qui vitam ducere perfectam volunt. Anselmus in illud Pauli Roman. sexto. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Origenes homilia 29. in Numeros. Diuus Thomas suprà, & D. Bonauent. in 2. dist. 24. Quod etiam ratione probatur: nam si actus appetitus sensitivi ex proprijs esset liber, ac posset malus esse absque voluntate, sequeretur hominem peccare sæpe contra voluntatem, imò sæpe peccare simul, ac bene agere circa obiectum idem: veluti si voluntas renuere,

Deductio prior pars conclusionis. Ostenditur posterior.

Obiectio 1. contra conclusionem.

Obiectio 2.

Caietani responsio.

Videatur author 1. 2. tract. 5. dist. 5. sect. 4. & 5.

Resoluitur.

Notatio 1.

Notatio 2.

Conclusio bipartita. Obseruatio 1. pro secundæ conclusionis.

Obseruatio 2.

renueret, appetitus vero cuperet turpe obiectum, similiaque absurda sequi facile intelligitur. Ratio autem à priori est, quoniam appetitus sensitivus sequitur cognitionem sensus, in qua nesci discursus est, neque ratiocinatio, aut inquisitio diuersorum mediorum, neque item vniuersalitas in cognitione, ex qua proinde possit oriri libertas in ipso appetitu, etenim libertas oritur semper ex indifferentia aliqua cognitionis, vt latius dicemus cap. 8.

Ad argumentum ergo aliter respondendum, appetitum scilicet dici politice obedire, non quod obediat liberè, neque enim in omnibus ad vnguem seruanda est similitudo, sed quia renuere potest: dum namque bonitas aliqua in obiecto apparet, moueri potest ad illius appetentiam, præcipue si ex parte qualitatum naturalium & passionum incitetur, vt enim notauit D. Thom. 1. 2. q. 17. a. 7. alterationes ea, quæ sequuntur ex passionibus, sæpe rationem præueniunt, sæpe etiam physice alterationes sunt præuenientes etiam actum ipsum sensitivum appetitus, suntque proinde naturales vndeque, atque appetitum excitantes: liquet igitur, quomodo appetitus rationi obediat.

Restat vero dubium, an appetitus obediat rationi circa obiecta supernaturalia versanti. Apparet enim id impossibile: nam boni spiritualia, vt sic cognitionem sensitivam excedunt, præcipue si vt supernaturalia considerentur: sic enim ad Deum, vt spiritualis finis est, ordinem habent, atque ita sensu percipi minimè possunt. Dicendum breuiter, appetitum sensitivum non posse moueri à supernaturalibus, vt supernaturalia sunt, ob rationem factam: attamen ex cognitione, & amore rerum supernaturalium in intellectu, & voluntate existentibus moueri sæpe appetitum, quod docet D. Thomas 1. 2. q. 31. art. 1. ad 1. & adducens illud Psal. 83. *Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum*, id quod etiam experientia confirmat, nam ex consideratione supernaturalium oritur sensibilibus delectatio in appetitu etiam vsque ad lacrymas, quod indicio est, ipsummet appetitum ferri per amorem in res illas, quod exponi potest in huc modum. Namque cum in intellectu supernaturalia considerat, formantur in cogitatione phantasmata nonnulla representantia obiecta eadem sub ratione aliqua sensibili, tanquam propria boni ipsius appetentis, vnde iam appetitus ipse mouetur, cogitatione scilicet illarum rerum, atque adeo ferri aliquo modo in Deum ipsum valere: sic mens Deum concipit sub aliqua ratione sensibili, tuncque pariter imaginatio format sibi idolum cuiusdam boni sibi maxime conuenientis sub ratione sensibili, vt creantis, seu conservantis: hoc ergo modo potest moueri appetitus ex cognitione supernaturalium.

CAPVT VII.

De obiecto, & actibus voluntatis.

Doctrina de voluntate, si radicatus esset inculcanda, oporteret totam fere philosophiam moralem hucaduocare, quod præter institutum esset. Netamen omnino indiscussa relinquatur nobilissima potentia, de illa breuiter dicemus, quæ maxime ad rem pertinere videbantur. Est autem supponendum, voluntatem esse potentiam animæ rationalis, vt sic, atque adeo esse potentiam spiritualem, quæ comitatur intellectum, & organo caret, prout omnia ex supradictis lib. 1. cap. 9. & sequentibus facile constare possunt: atque etiam colliguntur hac potentia non esse distinguendas irascibilem, & concupiscibilem secundum rem sed ratione solum, quod hic multo certius habet.

tur: quoniam potentia hæc immaterialis est, atque adeo vniuersalis in suo genere: his ergo politis restat dicendum de obiecto, & actibus huiusce potentie.

In qua questione materiam de actibus, & obiecto voluntatis simul comprehendimus: siquidem quod ad philosophum naturalem attinet, nihil se re de his dicendum restat. Quare circa obiectum fit prima conclusio. Obiectum voluntatis est bonum in communi. Ita patet ex dictis supra in c. 2. Nam obiectum potentie appetitiue oportet esse quippiam sub ratione boni, sed voluntas appetitiua potentia est: ergo obiectum illius aliquam rationem boni induit, & non peculiarem aliquam boni rationem, cum nullum sit bonum, in quod voluntas ferri non possit: tendit ergo in communem rationem boni. Confirmatur primo: quia voluntas est in supremo gradu potentiarum appetentium: ergo est potentia vniuersalissima in illo genere: ergo habet vniuersalissimum obiectum, quod est bonum in communi. Confirmatur secundo: quia voluntas consequitur intellectum: ergo eius actus eo se extendit, quo apprehensio intellectus: sed hic potest apprehendere omne bonum: ergo & voluntas ipsum profectum. Quomodo autem voluntas versari queat circa malum, patet ex 2. cap. iam citato.

Sed arguit Scotus, ens etiam non bonum obiectum esse voluntatis, quoniam ens vniuersalius est, quam bonum: nam malum etiam ratione entis habet, voluntas autem potentia vniuersalissima est: ergo, &c. Occurrendum primo, voluntatem esse potentiam vniuersalissimam in suo genere, nempe in ratione potentie appetitiue, atque intra illud genus habere vniuersalissimum obiectum: huiusmodi autem est bonum tantummodo vt patet ex dictis. Secundo occurrendum tam vniuersale esse bonum, quam ens ipsum, cum sit eius passio conuertibilis, malum autem potius entitate priuatur, solumque dicitur ens quatenus suo modo fundatur in bono. Vrgens vltius. Sicut intellectus se habet ad verum, ita voluntas ad bonum, sed intellectus obiectum non assignatur verum, sed ens ergo neque voluntatis debet assignari bonum. Respondeo questionem esse de nomine, quia obiectum etiam intellectus potest assignari verum, communiter tamen ponitur ens, quia est clarius eius ratio. Interest nihilominus inter intellectum, & voluntatem, quod ille non quolibet actu nunc distinet rationem veritatis in actu signato, licet quolibet noscat rationem entis in re qualibet, attingendoque entitatem, attingit etiam veritatem: per actus tamen assentiendi cognoscit intellectus distinet veritatem, ac ratione talium assensuum proprie dictum est intellectum versari circa verum, nam simpliciter cognoscendo circa ens potius tanquam circa rationem cognitā versatur. At vero voluntas ad amandum non solum requirit cognitionem rei, vt res est, sed etiam cognitionem obiecti secundum bonitatem, nam nisi ratio boni non cognoscatur, voluntas non appetit, quod indicio est, voluntatem ferri in rationem boni, tanquam in rationem volitam. Est ergo inter utramque potentiam patens discrimen hac in parte. Et hæc de obiecto voluntatis.

Circa actus deinde oportet notare eos omnes in voluntate reperi, qui reperiuntur in appetitu sensitivum, amor, desiderium, spes, &c. licet modo sint voluti altiori, quoniam in voluntate spirituales sunt, neque dependentes quoad esse à passionibus corporis etiam naturalibus: ac ferri possunt circa finem, & circa media, cum utraque habeant rationem boni, & utraque ab intellectu sub propria ratione suæ bonitatis, medijs scilicet atque finis cognoscatur. Hinc tam colligitur prima diuisio actuum voluntatis.

SVARE Z
de Angelis, op
m 6. d. 1. rum, et
anima.

Tom. 1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.

D. V. 2.

Notatio pro
materia dis
cussione.

Videl. 3. de
Ang. c. 1. n. 2.
& 8.

De subditi-
sione amoris
in amicitia.
Et concupis-
centia. 1. 2.
tract. 4. diff.
1. 5. 6. 7.

luntatis. Nam alij circa finem versantur, alij circa media: quia vero finis potest considerari, vel propter bonum absolute, vel prout habendum, vel ut habitum, ideo circa finem potest esse in voluntate amor, ac desiderium consequendum illi, qui actus alias dicitur intentio finis, & tandem fructio, seu gaudium de fine iam obtento. Medium vero duplex esse potest, aliud quod solum habet rationem medij, quia est primum medium, ad quod nullum aliud ordinatur, nec propter se est appetibile, sed tantum in ordine ad finem. Aliud est medium, quod videlicet media inter finem ultimum intentum, & media priora, ac respectu aliorum est finis, respectu vero ulterioris finis, est medium: si ergo huiusmodi medium consideretur ut finis, habet eandem rationem, quam finis ultimus, nam intendi potest, & desiderari, & delectari si obtineatur. At circa medium, ut medium, duo versantur proprie actus voluntatis: nimirum electio, & usus nam postquam voluntas intendit finem, statim intellectus conciliatur de medijs congruentibus, ac voluntati proponit, circa quæ ipsa duo præstat. Primum est acceptare aliquod illorum, quod est consentire, vel eligere, consentire enim quadam ratione est commune nomen conveniens cuicumque volitioni, & amoris, siue sit circa finem, siue circa media, quomodo communiter dicimus peccatum consummari per consensum voluntatis, at tamen consensus proprie significat applicationem illam voluntatis ad aliquod medium, quæ sequitur ex præmissa consultatione intellectus, quæ acceptatio si sit efficax, & separans unum medium ab alijs, illudque præferens, dicitur electio: facta autem electione necessarium est, ut id medium executioni mandetur, cui deferunt usus: qui actus quidam est, quo voluntas applicat potentias omnes ad operationes sibi necessarias, nam mediū electum propter executionem certe eligitur. Quare si forte exequendum sit à manu, habet voluntas potestatem ad eam operi applicandam, & similiter de alijs: nam cum voluntas respiciat universale bonum, necessarium est apud se habeat vim mouendi omnes vires animæ, & applicandi illas ad propria earum munia: hæc ergo applicatio, usus vocatur, atque hi sunt ferè omnes actus voluntatis: de quibus plura apud D. Thomam 1. 2. q. 11. quæ tamen ab hoc loco sunt aliena, propria vero moralis discipline.

5
Altera par-
ticipio.

Ex his porro colligitur distinctio communis de duplici actu voluntatis, elicto scilicet, & imperato. Elicitus est, qui ab ipsa voluntate immediate fit: imperatus est alterius potentie humanæ, quæ subditur vsui, & motui voluntatis: nam actio partis vegetatiuæ, & motio cordis continua actus imperati non sunt, ut propter quæ sub potestatem nostram per se, ac directe loquendo non cadunt, (quod ideo addimus, quoniam remotè subditi aliquomodo possunt voluntati: si aut alimentum nobis ipsis subtrahamus, aut forte violentia alia vitam eripiamus.) Simile vero est de quibusdam membrorum motibus naturalibus, generatiuæ partibus, quæ proueniunt multoties ex alteratione naturali, neque in potestate hominis existunt, teste Aristotele de animalium motu circa finem, & sancto Thoma ibidem lectione 10. in principio. Tam vero sensuum externorum actus quodammodo sunt imperati à voluntate, quoad applicationem scilicet potentie ad obiectum: at facta semel applicatione sensus necessario exit in actum, neque ea in re obedit voluntati: sensus deinde interior veluti imaginatio pendet etiam in actu suo à voluntate, quæ potest illum mouere ad operandum, sæpe tamen imaginatio ipsa voluntatem præuenit, offertque obiecta plurima, voluntate renuente: unde proueniunt importunæ cogitationes: communi-

FRANC. SUAREZ DE ANIMA.

ter tamen si intellectus, & voluntas aduertant, illas valent reprimere, quamuis non sine difficultate: sæpissimeque non valent propter corporis indispositionem, vel certe quia impossibile est intellectum nunquam omnino distrahi, operationes etiam intellectus sunt à voluntate imperatæ, quia exercentur voluntarie, ut experientia constat, & etiam S. Th. docet 1. p. q. 82. a. 4. cuius rei ratio vniuersalis tacta iam est: quia ad voluntatem spectat finem intendere, atque adeo mouere potentias omnes, quæ conducere possunt ad finem, tales vero sunt, quas numerauimus. Atque hoc modo fit reductio potentiarum humanarum ad vnum primum mouens cæteras omnes, ut recta sit, & ordinata institutio nature: qua de causa voluntas comparatur cordi. Ad Rom. 6. *Charitas Dei infusa est in cordibus nostris. Et in Psal. 36. Lex Dei in corde ipsius: nā sicut cor est principium motuum corporis, ita voluntas est principium operationum humanarum, & ideo illæ tantum operationes censentur propriæ hominis, & dignæ premio, vel pœna, quæ à voluntate procedunt.*

6
Vter actus sit prior simpliciter voluntatis ne, an intellectus.

Circa intellectum tamen, & voluntatem est difficultas: nam supra diximus appetitum sequi cognitionem, & potentiam cognoscentem mouere appetitum: mouet ergo intellectus voluntatem ergo non potest moueri ab illa. Respondet sanctus Thom. supra, & opusc. 43. c. 5. intellectum mouere voluntatem per modum cause finalis applicando obiectum, voluntatem vero intellectum mouere effectiue applicando scilicet illum ad operandum. An autem possit intellectus aliquando effectiue applicare voluntatem ad opus, questio est moralis 1. 2. q. 9. artic. 13. vbi de imperio agitur, quæ coram controuersia ab illa distat, quam supra tractauimus hoc ipso libro ca. 3. vbi tantum definitiuimus ad actum voluntatis, neque intellectum, neque obiectum elicitue concurrere. An vero imperatiue, alia questio est, de qua censo breuiter intellectum ex se non posse efficaciter imperare voluntati, nisi forte supposito actu alio eiusdem voluntatis, sic postquam voluntas eligit, valet intellectus efficaciter ei imperare executionem: tota vero illa intellectus efficacitas præuenit ex electione voluntatis, à qua si voluntas forte delinquit, imperium efficax non erit. Quapropter simpliciter, & absolute loquendo intellectus tantum potest motu finaliter voluntatem: voluntas vero intellectum effectiue. Ex quo colliges inter actus harum potentiarum præire primo oportere actum intellectus, cū appetitus vbiq; supponat cognitionem, unde quo ad primum actum non mouetur à voluntate, sed vel ab inclinatione naturali, vel ab extrinseca aliqua propositione obiecti. Vnde primus intellectus actus specialiter tribuitur Deo à D. Tho. 1. p. q. 63. a. 5. fortasse quia Deus speciali providentia gubernat creaturam rationalem, ad illumque proinde pertinet inclinare ipsam ad hoc, vel illud obiectum, maxime in principio sui esse, quod desumptum est ex Aristot. 7. Ethic. ad Eudem. c. penult. scribente dari consilium quoddam naturale ab interiori quodam mouente procedens: in negotijs quippe agendis sæpe experimur actus quosdam apud intellectum nostrum, qui à voluntate neutiquam procedunt, sed vel ex peculiari instinctu Spiritus sancti, vel Angelorum ministerio, vel certe ex suggestionibus demonum, quos oportet cautè discernere, ut monet S. Ioan. prima canonic. c. 4. & Bern. serm. 1. Penult. Motio ergo voluntatis non est adeo necessaria in his potentijs ad agendum, ut sine illa operari omnino nequeant. Sæpe enim alia potentia in actionibus suis motionem intellectus præcurrit.

7
Ultimo aduertendum est, illam motionem voluntatis à qua dicuntur effectiue moueri potentie reliquæ,

luntariu re-
spectu alia-
rum p'cen-
tiarum qua-
litas.

reliquæ, non sic intelligendam esse, quasi voluntas aliquid eis imprimat, vel modo aliquo immediate concurrat ad eliciendos ipsarum actus, est nimirum sola moralis motio, quæ in philosophia naturali, efficientia est accidentaria, in morali vero censetur per se, ac provenit solum ex consensione potentiarum, quæ in eadem anima radican- tur, & habent inter se dictam subordinationem naturalem.

CAPVT VIII.

*Virum voluntas sit libera potentia in omni-
bus suis actibus.*

CApit hoc integrum ex autographo præteriuimus, quoniam latè tractatur in priori tomo de Gratia Prologomendo 1. & in Meta. d. 19. à sect. 2. & ultra, tum etiam non parca pro eodem argu- mento videri possunt in opusculo 4. de libertate diuinæ voluntatis.

Quæri autem ulterius posset primo, an appetitus rationalis, siue voluntas sit species infima, an potius in homine, atque Angeli specie distingua- tur, quod disputant recentiores 1. p. q. 59. art. 1. vbi Cumelitem Franciscus de Herrera in 2. dist. 13. q. 1. & ipse author lib. 3. de Angelis, c. 1. Secundo quæri posset, an voluntas, seu appetitus rationalis di- stinguat in homine in concupiscibilem, & ira- scibilem, sicut appetitus sensitivus distingui a multis solet. De quo videndus author lib. 3. de An- gelis, cap. 1. post Scotum, & Gabr. in 3. d. 26. & 34. Henricum quodl. 8. q. 15.

CAPVT IX.

*Quanam sit perfectior potentia, intellectus
ne, an voluntas.*

Hæc questio ultima est de potentijs animæ ra- tionalis, nam postquam de his singillatim di- ctum est, complementum doctrinæ postulat, vt eas inter se conferamus, id, quod etiam de poten- tijs sensitivis tractari posset, reiecta tamen in hunc locum est, quoniam in potentijs spiritualibus a- pertior erit difficultas, ac facile poterit reliquis ac- commodari. Arguitur itaque voluntatem præmi- nere intellectui primò, quia habet nobilissimū obiectum, ipsam scilicet rationem boni, prima au- tem, & potissima perfectio rei esse videtur bonitas ipsius. Confirmatur: nam bonum dicit ordinem ad existentiam: verum autem, quod est obiectum intellectus, ab existentia abstrahit, perfectius au- tem videtur, quod ordinem habet ad existentiam cum hæc sit prima, & potissima rei cuiusque per- fectio: ergo, &c. Secundo arguitur ex actibus: nam perfectior est actus voluntatis, quam intellectus, si perfectissimum vnius actum ad perfectissimum alterius comparemus: ergo & voluntas perfectior erit: illa siquidem potentia perfectior creditur, quæ meliori actu se explicare potest. Antecedens patet: quia perfectissimus actus voluntatis est dilectio Dei, ac perfectissimus intellectus est Dei co- gnitio, melior autem est amor Dei, quam cognitio iuxta illud Paul. 1. Corinth. Maior autem horum est charitas. Confirmatur: nam ordines angelorum di- stinguntur secundum eorum perfectiones, ac Se- raphini superiori gradu, quam Cherubini locan- tur: quia hi excellunt in cognitione, illi in amore: ergo amor est perfectior. Tercio libertas est maxi- ma perfectio, voluntas autem est potentia libera, non intellectus: ergo, &c. Confirmatur: quoniam voluntas regit intellectum, ad totum hominem, adeo vt reliquæ omnes potentie ad nutum vo- luntatis agantur: ergo ipsa tenet primatum inter potentias. Quarto, voluntas totum hominem

Argum. 1.
pro volun-
tate.

Confirm.

a. Argum.

Confirm.

3. Argum.

Confirm.

4. Argum.

bonum, vel malum reddit: neque enim scientia hominem bonum facit, vel malum, sed virtus, & vitium: hæc autem ex voluntate maxime pendet, quia libertate propria non dantur. Confirmatur, quia hac ratione appetitus sensitivus est perfectior, quam imaginatio, quia ille capax est virtutis: non autem imaginatio.

In hac questione Schola sancti Thomæ, & Sco- ti discrepant, Scotus enim in 4. dist. 49. q. 4. statuit voluntatem esse simpliciter perfectiorem intelle- ctui, quem discipuli sequuntur. Idem sentit Alen- 3. p. q. 88. membr. 1. dist. 1. q. 14. Bonavent. Agi- dius, Argentinas, Gabriel, & Maior in 4. dist. 49. Albert. in 1. d. 1. q. 14. Aureol. apud Capr. ibid. q. 1. At D. Th. 1. p. q. 52. a. 3. è contra opinatur, licet secu- dum quid, seu in quibusdam actibus voluntas su- peret: sequuntur eum sui, ac Durand. in 4. d. 94. q. 4. Palud. q. 3. Heruæ quodl. 8. quæst. 9. Capr. in 1. d. 1. q. 2. & d. 3. q. 3. a. 2. Abul. ad c. 5. Matthæi, q. 30. & Venerus 3. de anim. text. 58. videturque sententia probabilior. Vnde sit nostra conclusio. Intellectus est perfectior potentia. Hanc conclusionem decla- rat sanctus Thomas ex obiectis in hunc modum. Intellectus est perfectior potentia, & ab- stractus, quam obiectum voluntatis, ac modo a- liquo immaterialius: ergo ipsa potentia perfectior est: nobilitas namque potentie ex nobilitate ob- iecti desumitur, illud autem obiectum nobilius est, quod est abstractius, & immaterialius. Oten- ditur vero antecedens, quoniam intellectus attingit obiectum sub abstractione ab existentia, con- siderando scilicet nudam rei quidditatem, volun- tas vero non nisi in rem, prout habet ordinem ad actuale existentiam terminatur: nihil enim ap- petitur, nisi vel prout actu existit, vel exiturum est. Hanc rationem Scotus cavillatur multiplici- ter: eam vero prolixè defendit Caiet. supra, quem respicit. Videre licet. Verè autem ratio subtilis est optimè ostendens perfectionem intellectus. Enimvero intellectus potentie vis ea est, vt rem quamlibet possit sub omni præcisione considerare, essentiam ipsam ab existentia separando, & vniuersiusque propriam rationem vestigando. Quod sane vim magnam arguit, immaterialitatemque intellectus ipsius, voluntas autem simplici modo fertur in obiectum appetendo existentiam illius: qui certè minus operandi minus subtilis est, minusque im- materialis. Secundo arguitur. Potentia intellecti- ua immediatius sequitur ex animæ essentia, vo- luntas vero medio intellectu: hic ergo est perfectior. Consequentia exponitur: nam quādo passio vna ex alia sequitur, seu potius mediante alia, quæ im- mediatus sequitur ex essentia præstat ei, quæ se- quitur mediare, cum sit veluti principium alteri. Antecedens autem suadet, tum ex communi ra- tione potentie appetitiue, quæ ex potentia co- gnoscitiva cōsequitur, sicut appetitio sequitur ex cognitione: tum ex p'pria ratione voluntatis, cui libertas, vt diximus, ex indifferentia, & p'fectione intellectus nascitur. Tercio Dignitas hominis po- tissime ex intellectu desumitur, & ideo tanquam differentia essentiali illius assignamus, quod intel- lectivus sit, seu rationalis, id vero principaliter ha- bet ab intellectu, cum voluntas rationalis sit ex par- ticipatione illius: præcedit ergo intellectus. Id quod etiam inde ostenditur, quoniam voluntatis radix ipse intellectus censetur: siquidem eo ipse, quod asserimus hominem esse rationalem, quasi virtute & radice pronuntiamus volitum esse, ac liberi ar- bitrij: quare, &c. Vnde etiam confirmatur ratio, namque potentia per essentiam rationalis, cuius- modi est intellectus, perfectior est, quam quæ tantū per participationem est rationalis, qualis voluntas, quæ potentia cæca est, nec nisi ratione ducatur, o- perari valet. Quarto intellectus est regula om- nium.

Caiet. Scot.
quem respicit.
Defenditur
allatam
ex D. Th.

1. Ratio.

Tercia.

Confirm.

Quarta.

nium

SVAREZ
de Angelis, op
in 6. d. 1. et
anima.

TOM TOM
II III

1. d. 1. p. 1.

D. V. 2.

num operationum voluntatis, & in tantum voluntas male, vel bene procedit, in quantum rationi conformatur: tota liquidem bonitas, & malitia moralis sumitur ex ordine ad rationem rectam, & ideo tanto voluntas est melior, quanto est rationi subiectior, teste Aristotele primo Ethicorum, capite tertio, Cicerone secundo officiorum, Augustino de libero arbitrio, cap. 9. & 10. ergo perfectior est ratio ipsa, quam voluntas. Quinto, in suppositis intelligentibus differentia perfectionis naturalis potissime attenditur ex parte intellectus: nam voluntas fere eiusdem est rationis in ijs suppositis, vel saltem non potest tam facile distingui in eis ex diversitate operandi sicut intellectus: & intra latitudinem angelorum maior perfectio maxime relucet in modo cognoscendi, vnde enim altiori modo, & per vniu'saliores species cognoscit, quam alter, in voluntatibus autem difficile inueniuntur distinctio, quae in modo operandi, vt dixi, parum differunt. Signum ergo est perfectionem naturae intellectus potissime se explicare in potentia intellectiva, atque adeo esse perfectissimam potentiam in tali subiecto. Sexto, potentia cognoscitiua ex suo genere est perfectior, quam appetitiua: ergo si conferamus perfectissimam potentiam cognoscentem cum appetente perfectissima, illa hanc superabit in perfectione, siquidem ex suo genere excedit, & in specie proportionaliter accrescit, sic autem se habent intellectus, & voluntas: ergo, &c. Antecedens primum probatur (reliqua enim nota sunt) namque appetitus quaedam inclinatio est appetentis, vnde ex vi, & modo operationis appetitus non explicat perfectionem suam in tali opere, imo neque ad hoc principaliter ordinatur, sed tantum ad bonum querendum: at potentia cognoscens de se est vis quaedam explicans maxime perfectionem, & immaterialitatem rei cognoscendae: per hanc quippe virtutem res cognoscens fit quodammodo res ipsa cognita, sicque cognitio ex suo genere magis propter se est, quam appetitus: ergo perfectior potentia est ex suo genere.

Quinta.

Sexta.

Ad 1. arg. in nu. 1.

Ad confirm.

Ad 2. communis responsio.

Ad argumentum primum prioris sententiae negatur antecedens. Nam si obiecta intellectus, & voluntatis considerentur in ratione rei, sunt fere aequalis perfectionis, quia utraque ex his potentijs vniu'salissima est. Nihilominus absolute consideratis obiectis, vt obiecta sunt, intellectus obiectum altius deprehenditur, cum nobiliori modo attingatur ab intellectu, quam a voluntate bonum, vt diximus. Ad confirmationem respondetur etiam intellectum considerare res, quae habent ordinem ad existentiam, imo & existentiam ipsam, ac rationem boni, eaque omnia perfectiori quodam modo attingere: vt explicatum est.

Ad secundum communis solutio est, intellectum, & voluntatem spectari posse in statu viae, & in statu patriae: ac priori modo actum voluntatis esse perfectiorem actu intellectus respectu rerum superiorum, sicque charitatem praecellere: cuius rei ratio redditur, quod intellectus attingat res, prout sunt intra ipsum, voluntas autem ad eas feratur prout in seipsis exsistunt. Quoniam vero in via Deus, ac superiora omnia in intellectu nostro existunt imperfecte, atque obscure, ideo cognitio eorum est nunc imperfecta, & amor perfectus ex contraria ratione, quod in res tendat in se consideratas. Quod etiam sentit Hugo de sancto Victor lib. 6. in caelestem Hierarchiam, D. Dionys. c. 7. in hac verba, Dilectio supereminet scientiam, plus enim diligitur, quam intelligitur, & intrat dilectio, ubi scientia foris est: atque de hoc amore, & cognitione procedit illud Anselmi in lib. cur Deus homo c. 1. Peruersus ordo est velle amare, vt intelligas, & velle velle intellegere, vt ames. At vero in statu patriae excedit actus

Francisc. Suarez de Anima.

intellectus actum voluntatis, quia tunc videtur prout in se est, iuxta illud 1. Ioan. 3. Cum apparuerit, similes erimus, quia videbimus eum sicuti est.

Hac vero responsio difficultates patitur. Primo enim rogo, quomodo voluntas in via possit magis, perfectiusque diligere, quam intellectus cognoscit, cum appetitus non nisi in cognitum, atque eo modo quo est cognitum feratur? Secundo, quo ite modo intellectus res cognoscit prout in ipso sunt? imo non nisi prout in seipsis habent, agnoscit: alias in sua cognitione deciperetur, atque aberraret. Pro priori difficultate distinguenda est res cognita, & amata a modo, quo ea cognoscitur, & amatur: namque ex parte rei cognite, ac simpliciter rei amatae, voluntas non amat quidem nisi rem cognitam ab intellectu: quoad modum tamen differentia intercedit: intellectus enim per assimilationem operatur, cognoscitque obiecta per species eorum, quas in se habet, & ideo quasi in seipso speculatur obiecta, & hac ratione cohaeret, rem cognitam esse maxime cognoscibilem, ac simul imperfecte & obscure cognosci, atque adeo simul verum, in seipsa rem cognosci, & prout intra intellectum representatur. At voluntas operatur per modum impulsus, & inclinationis ad res cognititas, ideoque non attendit modum, quo cognoscuntur, sed in res ipsas cognititas absolute fertur, sicque ferri in res prout in se sunt, apposite dicitur.

5
Data res
suo dupli-
ciatur
per se
difficultate.

Enodatur
prior diffi-
cultas.

Pro hac re
sponsione
videndus
author l. 2.
de orat. c. 13.

Posterior vero difficultas circa eandem solutionem oritur ex da nunc solutione prioris: sequitur quippe ex ea etiam in patria amorem perfectiorem esse visionem, cum ibi etiam amor feratur in Deum prout in se est, intellectus vero non nisi prout in se illum habet. Propter hanc instantiam quidam ex Thomistis sentiunt amorem in patria secundum quid perfectiorem esse: sed falsum sentiunt, namque ibi intellectus, & voluntas feruntur in Deum prout in se est, cum Deus secundum suam essentiam intellectui beati sit in finem, neque in se melius existat, quam in intellectu illo, ac sicut voluntas Deum in se totum amat, ita & intellectus Deum totum videt in seipso. Rursus quemadmodum intellectus non totaliter Deum videt, ita nec voluntas totaliter amat. Sed iam tertia nascitur, & maior difficultas, etenim quamuis hac habeant verum in super naturalibus actibus, at in naturalibus sequi videtur actum amoris naturae viribus elicitem perfectiorem esse, quam sit naturalis cognitio intellectus, ille namque amor in Deum tendit prout in se est, nullumque attingit super omnia, at cognitio imperfecta est, & obscura, vnde sequi plane videtur, voluntatem intellectui praestare, nam perfectio potentiae ex naturalibus eius viribus pensanda est. Respondeo primo aliquam fortasse cognitionem Dei naturalem perfectiorem esse, quam sit amor naturalis, vt naturalis: quamuis vt moralis, amor sit perfectior. Enimvero naturae viribus cognoscere Deum, & attributa illius inuoluit etiam cognitionem de diligendo Deum super omnia, quod totum intellectus naturaliter assequitur, & maioris perfectionis esse ostenditur, quam amare illum posse imperfecto quodam modo: praecipue, quia praedicta cognitio non supponit actum alterius potentiae, a qua inuenitur: at vero talis ille amor cognitionem supponit intellectus, a qua fere totam suam perfectionem haurit.

6
Ad 2. diffi-
cultatem
quid dicant
nonnulli.

Reiiciuntur.

Suboritur 3.
difficultas.

Soluitur 1.

Soluitur 2.

Respondeo secundo licet amor naturalis perfectior esse admittatur, nihilominus intellectum perfectiorem potentiam esse, eo quod eleuari potest ad perfectiorem actum, quam voluntas. Pro quo notandum, licet actus visionis, & charitatis sint super naturales, nihilominus tamen habere fundamentum aliquod in natura potentiarum, a quibus exercentur, vere enim intellectus ex natura sua nonnihil valet circa cognitionem Dei, quem plane

S 2 ne

ne sub obiecto suo comprehendit, alioquin non posset eleuari ad illam visionem: idcirco dicendum de voluntate, quocirca intellectus de se habet non repugnantiam, vt ad illum perfectissimum actum eleuetur, ideoque de se perfectior est, quam voluntas: quod actum voluntas possit vnum aliquem meliorem actum naturalem exponere, quā intellectus non propterea perfectior absolute censenda est, tum ob ea, quæ diximus, tum quia fat est intellectum communiter, & in cæteris actibus excellere, & hæc de secundo argumento. Ad confirmationem vero eius ibidem adductam respondetur: sicut Seraphini perfectius amant, quā Cherubini, ita etiam perfectius videre, certum enim est absque controuersia ex perfectioni Dei visionem sequi perfectiorem amorem: difficultas ergo communis est in vtraque sententia, dicendumque denominationem illam non sumi ex his, quæ in ipsis Angelis inueniuntur, sed quæ in nobis efficiunt. Seraphim itaque dicuntur ardentes, & incandescentes, vt Diuus Dionysius ait septimo capite, cælestis Hierarchiæ, quia illorum munus est accedere in charitate Dei hominum voluntates, nam quia charitas in via perfectissima est, ideo hoc est perfectissimum Angelorum munus, quod Seraphinis tribuitur, Cherubini vero munus habent illuminandi intellectus, ex eoque denominantur, quod pacto interpretandus venit D. Th. 1. p. q. 108. art. 4. ad 6.

Ad confirmationem 2. argum. in eodem n. 1.

7
Ad 3. argum. in eodem n. 1.

Ad confirm.

8
Ad 4. rebid.

Ad confirm. 1. solutio.

2. solutio.

Ad tertium argumentum principale respondetur, quauis in libertate voluntas superet intellectum, intellectum superare voluntatem in ratione, & discursu, multo vero maior perfectio est potentiam rationalem esse per essentiam, quam esse liberam; hæc enim perfectio ex illa oritur tanquam minor. Vnde ad confirmationem negatur antecedens: potius enim intellectus regit voluntatem, totumque hominem, quam e contra: nam licet applicatio ad operandum sit à voluntate, rectitudo tamen operandi ab intellectu proponitur. Ex quo negare non possumus has potentias inter se dependentiam habere, seque mutuo iuuare, plus tamen est, quod voluntas intellectui debet, quam quod intellectus voluntati.

Ad quartum dictum in intellectu potius consumari perfectionem hominis, cum per actum intellectum homo fiat beatus, at voluntatem reddere hominem bonum dispositiue in via, quia est principium merendi, ideoque bonitatem moralem consummari in voluntate, id tamen habere in quantum conformatur suæ regulæ, quæ est recta ratio. Vnde prius, ac perfectius moralis bonitas oritur ab intellectu, quia de causa etiam dependentia, quæ inter virtutes morales perfectissima est, in intellectu residet. Ad confirmationem quidam putant in potentijs sentientibus appetitum esse perfectiorem quolibet cognoscente, eo quod actus omnes virium sensitiuum ordinantur ad appetitum sensitiuum, seu ad delectationem, cum vis sensitiua non nisi delectabile bonum attingat. Præterea sensitiua virtus ex natura sua ordinatur ad obediendum rationi, ad hoc autem vicinius accedit appetitus inferior (nam bruta ex concupiscentia potius quam ex eruditione ducuntur) in natura autem intellectuali, quæ secundum se capax est vniuersalis, & summi boni, meliusque illud assequitur contemplatione, quam delectatione, & operatio appetitus ad operationem intellectus ordinatur, ideo intellectus perfectior asseritur. Et hæc responsio ex S. Th. colligitur 1. 2. q. 4. art. 2. Respondetur tamen secundo etiam in sensitiua parte sensum interiorem appetitui præcellere, cum habeat nobiliores operationes, nobilioremque operandi modum, ac plerumque ex rationib. factis pro intellectu in sensu etiam procedunt, neque vllæ sunt quæ contrarium persequantur.

De potentia motiua secundum locum, an actiua sit, atque ab alijs animæ potentijs distincta.

Motus localis absolute sumptus communis est rebus etiam inanimatis, in animalibus tamē artificioso quodam modo editur à principio intrinseco actiui per cognitionem, & appetitum: in alijs vero non ita. Quæ differentia quod attinet ad rationem motus localis, non videtur essentialis, & ideo de ipso motu, qui est actus huius potentie nihil superest dicendum præter ea, quæ in phisicis dicta sunt, neque etiam de termino huius motus, nempe de vbi, quod tanquam obiectum ad hanc potentiam comparari potest: solum ergo restat dicendum de potentia ipsa, & de instrumentis, quibus hic motus executioni mandatur.

Hæc porro questio difficultatem habet propter Aristotel. in 3. de anim. asserentem virtutem mouendi esse phantasiam cum appetitu, ex quo sequi videtur, potentiam hanc non esse distinctam ab ijs, de quibus hæcenus diximus. In contrarium vero est, quia actus, & obiectum motiue potentie distincta sunt ab actibus, obiectisq; aliarum potentiarum animæ. Pro resolutione notandum primo, motum localem duplicem inueniri in animalibus: naturalem scilicet, qui vitalis etiam dicitur, & animale, ex appetitu nimirum pendentem. Primus est tum continuus motus cordis, tum etiam disparatio, ac compressio pulmonum, ex quibus prouenit respiratio, & arteriarum pulsus: hi enim motus omnes naturales dicuntur, quia in nostra potestate non sunt, vnde Aristotel. libr. de communi animal. motu, ad fin. spirationem inter motus non voluntarios numerat: potest quidem per appetitum aliquantulum detineri, & impediri spiratio: id vero non nisi quantum ad ingressum, vel exitum aeris, attamen motus ipse cordis interior nequaquam: sicut neque motus parvis vegetatiuæ. Iam vero motus alter, animalis nuncupatus, ipse est, quem progressiuum appellant, quemque præcipue hoc loco intendimus.

De primo ergo motu sit prima conclusio. Potentia ad motum naturalem specialis est in anima distinctaque ab appetitu sensitiuo, ac residens in corde, & pulmonibus. Probatur, quoniam ille motus ab actione appetitus, vel sensus non pendet: his enim cessantibus exercetur nihilominus prædictus motus: ergo ab speciali alia potentia animæ procedit. Antecedens experientia notum est: consequentia vero videtur euident, nam talis motus à potentia actiua animæ debet fieri, non à sensu, aut appetitu, siquidem his cessantibus ille non cessat: ergo, &c.

Circa motum progressiuum, de quo principaliter inquiritur, est notandum, ad illum concurrere cognitionem, appetitum, externa membra, eorumque dispositionem. De cognitione res liquet, progressiuus motus quia progressio determinata esse debet, ad certum terminum tendens, vnde eam oportet dirigi ab aliqua vi cognoscente: tum quia appetitus non est absque cognitione. De appetitu quoque similiter liquet: animal enim seipsum mouet, cum appetit, & homo item quando vult: ac præterea quoniam motus ille naturalis non est, erit ergo ab appetitu. Denique quod membrorum dispositio necessaria sit, constat, quia si prauè disposita sunt, non procedet motus, quantumuis animal appetat: idem amplius constat ex naturali compositione tallium membrorum, ideo enim iuncturis inuicem colligantur conuexumque in concauo includitur vt possit vnum in altero volui tanquam in cardine, quod obseruat Aristotel. 3. de Anima, textu 34. & lib.

SVAREZ
de Angelis, op.
m. 6. d. 1. rum. et
anima.

Tom. 1. lib. 1.
cap. 1. d. 1. rum. et
anima.

D. V. 2.

& lib. de communi animalium motu, in principio & S. Thomas ibidem lect. 1. ait enim eo loco Aristoteles iuncturas ad hunc finem fabricatas, vt quiescente parte vna altera moueatur, ac mota nitatur quiescenti. Sic dum manus mouetur, quiescit brachium, quod si brachium torqueatur, humerus quiescit, ad alia vero munia membrorum, & per illorum extensionem, & retractionem membra mouentur. Ita patet tria hac ad progressionem esse necessaria: patet vltimus potentiam cognoscentem solum concurrere ad hunc motum tanquam dirigentem appetitum, appetitum vero immediate attingere executionem motus.

4 *Membra externa quomodo concurrant. 1. Opinio.*
Quo autem modo externa membra concurrant, dubitari solet. Nonnulli volunt in eis dari tantum dispositionem passiuam ad motum localem, obediendo scilicet appetitui mouenti, in isto autem residere totam virtutem actiuam illius motus ad eum motum, quo in motu celorum alibi diximus ex parte corporis tantum inueniri aptitudinem passiuam, vt moueatur, vimque actiuam totam esse in intelligentia mouente. Hanc sententiam tradere videtur Aristoteles citato libro de Anim. & lib. de animal. motu, vbi asseruit appetitum esse principalem causam eiusmodi motus: si autem immediate non causaret, non magis esset principium motus, quam visionis, v. g. vel intellectus. Idem sentire videtur S. Thomas 1. p. q. 75. art. 3. ad 3. dum ait vim appetitiuam esse effectricem: vim vero motiuam existentem in membris, motum exequi: per eamque membra reddi habilia ad obediendum appetitui, cuius actus, inquit, non est mouere, sed moueri. Idem docet 2. contra gent. c. 32. vbi Ferrar. in fine, ac late Capreolus in 2. d. 1. q. 2. ad argumenta Aureoli, Caietani, de Anima, suo cap. 6. Ratione quoque arguitur: quia hic modus concurrendi ad progressionem sufficiens est, ac maxime conueniens nature appetitiue, perfectionique amantis: ergo, &c. Assumptum ostenditur quoad primam partem. Nam posita efficacia in appetitu ad efficiendum motum, posita item in membris dispositione ad obediendum, nihil aliud apparet necessarium: atque exemplum de Angelo mouente celum idem confirmat. Secunda deinde pars suadet. Quia appetitus potentia est inclinans ad aliud ergo consonum illi est, vt etiam moueatur ad illud consequendum: eiusdem quippe potentie est in finem tendere, & ad consecutionem illius conari. Tertia denique pars probatur, tum quia quo pauciora principia concurrunt ad actionem aliquam, eo melius est operanti, tum quia operari per potentiam animalem, ac per actionem immanentem multo perfectius est, quam per potentiam extrinsecam. Et confirmatur, quoniam motus variatur pro ratione appetitus, si enim hic vehemens sit, motus quoque velocior est, si sit remissus, motus etiam tardius editur: ergo signum est illum ab appetitu procedere.

5 *Et probabilior opinio.*
Contrariam sententiam tenet Henricus quodl. 1. q. 6. Gotfredus quodl. 1. q. 4. Thienensis 3. de Anima, text. 54. negantes appetitum principium esse immediate elicitiuum motus localis, dantesque putant in ipsis membris animalis virtutem aliam, que actiue exequatur motum: quia tamen potentia hec in actione sua omnino ab appetitu pendet, ideo motum ab appetitu prouenire. Consonat huic opinioni Aristoteles in 3. de Anima, textu 54. quatenus ait dari organum quoddam corporeum quo appetitus perficit motum. Idem insinuat D. Thom. opuscul. 43. cap. 5. dicens, appetitum imperare motum, estimatiuum dirigere, potentiam motiuam exequi, & 1. p. q. 78. art. 1. ad 4. sensum, & appetitum non sufficere ad mouendum nisi super addatur vis aliqua, motiuam enim solum esse in appetitu, vt in imperante motum, in ipsis autem

Francisc. Suarez de Anima.

partibus corporis est, vt fiant habiles ad obediendum appetitui. Ex quo loco rationes deducuntur pro hac parte. Prima. Virtus motiua potentia est anima ab alijs distincta, in partibusque ipsius corporis subiecta: ergo potentia actiua est, non passiva tantum. Consequentia valet, eo quod potentia anima, vt anima est, actiue sunt, cum actus earum sint vitales, atque adeo a principio intrinseco actiuo procedentes. Vnde confirmatur intentum. Nam actus, quo scribo, v. g. non solum est actus vite, prout ad ipso appetitu elicitur, & appetitur, sed etiam prout ab ipsa manu executioni mandatur, nam ipsemet motus manus est vere vitalis: ergo respectu illius motus non habet manus merè passiuè, sed actiue etiam: ergo est in manu potentia aliqua illius motus ab appetitu distincta.

6 *Probatur 2.*
Secunda ratio. Appetitus non immediate elicit actum localem, sed imperat: concedenda ergo est distincta potentia actiua immediate efficiens illum. Consequentia est clara ex illorum sententia, atque ex ratione actus imperati superius explicata. Aggredens vero est S. Thomas, probaturque, quoniam sicut appetitus membra ciet ad motum localem, ita singulas partes impellit ad suas actiones: sed nulla actio aliarum partium est elicit a appetitu, sed imperata tantum: ergo motus localis non nisi imperatus erit, cum nulla particularis ratio detur, cur aliter contingat in illo. Confirmatur: nam sicut per motum localem exequitur quis proprium appetitum, ita per visum, vel intellectum exequitur quidquid appetit: ergo nulla est ratio, cur vnus sit actus elicitus ab appetitu magis quam alius.

7 *Probatur 3.*
Tertia ratio. Si appetitus elicit motum, nulla que alia virtus est actiua illius, per quem actum quæso edit appetitus talem motum, aut enim per actum edit, quo vult ipsum motum fieri, aut fortasse per alium: hoc postremum fingi non potest, omnis siquidem voluntatis actus est volitio, aut nolitio, idemque proportionaliter asserendum in appetitu, atque in Angelo motore constat illo actu celum mouere, quo vult mouere, nec cogitari potest actus accommodatus ad hunc mouendi effectum: si ergo per actum aliquem appetitus mouet, maxime per talem aliquem motum: esse autem hoc falsum ostenditur. Nam experimur sæpe nobis motus non paucos, absque eorum appetitione actuali, quales non raro motus oculorum, & palpebrarum, qui nobis inconfidantibus fiunt: motus etiam pedis, aut manus indeliberatæ, & sine aduertentia passim fiunt, circa quos euident est, appetitum non expromere specialem actum: fiunt ergo a potentia motrice actiua speciali. Eademque ratio est de motibus alijs. Vnde sumitur nouum argumentum: nam si motus localis esset actus immediate ab appetitu editus, non posset talis motus prænire appetitum, & cognitionem: consequens est contra experientiam: ergo, &c.

8 *Probatur 4.*
Vltima ratio. Si membra passiuè tantum se haberent ad motum, posset semper, & ad nunc moueri ab appetitu, eorum siquidem indispositio sufficiens non esset ad impediendam motionem appetitus, quia cum motus localis imperfectæ rationis sit, ferè nullam dispositionem requirit, vt recipiatur in subiecto: ergo si nihilominus dispositio postulat, non nisi propter vim actiuam existentem in membris. Atque hæc opinio mihi probabilior apparet, quam etiam indicat D. præfertur Thom. 2. cont. Gent. c. 35. in solutione secundi argumenti, dum ait in locali motu animalis inter actum voluntatis, seu appetitus, & effectum mediantem actionem facientem motum: ergo & potentia actiua mediat.

Ad argumenta vero in contrarium dices, Aristotelem

Ad argum.
in 13. 4.

telem, & sanctum Thomam non negare in membris virtutem motuium actiuam, sed aperte illam agnoscere: attamen quia inter omnes alias potentias, quæ appetitui subdistantur, hæc maxime subditur illi (nam est quasi quoddam iustrumentum per se ordinatum ad seruandũ illi) ideo motum localem appetitui tribuere, duo quippe sunt genera potentiarum animæ, quas mouet appetitus, cognoscetes videlicet, & motrices. Circa priores non se gerit appetitus vt motor tantum, sed vt mobile etiam ab illis, ideoq; illarum actio non a deo attribuitur appetitui: at potentia motiua tantũ se habet vt mota, & subordinaa appetitui, quæ necessario supponit, si ordinatè, ac rectè exire debeat in actũ. Vnde cõmuniter appetit⁹ ponitur itaqum principale principium localis motus, atq; ita sunt interpretandi Aristoteles, & sanctus Thomas, quando quidem de illorum mente alias constat. Ad rationem verò respondeo appetitũ solum minime sufficere, vt ex dictis constare potest.

10
Dubium I
circa supe-
riorem do-
ctrinam,
quodnam
subiectum
motricis u-
tutis. Subi-
ectum part-
icularis ui-
tutis.

Sed iam dubia infurgunt circa hanc potentiam.
 Primum, in qua parte corporis residet: Pro quo
 notandum, sicut in potentijs sensitivis quædam
 peculiaris inuenitur in particulari organo residere
 quædam vniuersalis influens in potências reliquas
 sensitivas: easq; gubernans, ita in præsentî distin-
 gui posse, atq; dicendum, organum motoricis potén-
 tiæ particulare esse in musculis, seu neruis copu-
 latis inter se ossa, in quibus est ipse veluti cado-
 motus. Ratio verò est, quia localis motus illis par-
 tibus maxime exercetur: nam dum contrahuntur,
 vel tenduntur musculi, ipse motus perficitur, vi-
 de & leſis partibus impeditur progressus. Ita Ari-
 stoteles 7. l. de Generatione animalium, c. 6. & l. de
 communî animalî motu, c. 5. Th. dicto opuscu-
 lo 43. Est autem vis alia motu aliarum partium
 per quandam contractionem, & dilationem vt in
 palpebris, oculorum supercilijs, & carnoſa cute
 frontis, &c. Et hæc actio vis in musculis residet,
 quibus dictæ partes rextuntur, & gubernantur: huc
 etiam pertinet motus localis quarundam partiu,
 vt in risu, cuiusvis effretrix in septo transverso
 hæret, & musculus thoracis, acque oris.

11
Subiectum
virtutis ge-
neralis.

De virtute vniuersali Aristoteles vbiq; testatur esse in corde, in quo semper collocat principalem virtutem, & est probabile, nam appetitus in corde haeret, motus autem localis appetitui consequitur. Alij volunt esse in cerebro, quia virtus hæc moriua, & consequitur sensitiuam, & vtraque ad eundem finem ordinatur. Vnde Valeſium 2. controuerſiarum, c. 20. Quod etiam inde cõfirmatur, quia quandoquinq; ex infirmitate aliqua, aut paralyſi sensus amittitur, motus etiam membrorum cessat, q̃ indicio est, motum quoq; ex ea radice nasci ex qua sensus oritur, qua vitata vterq; perit. Antecedens constat experientia, de qua vide eundem Valeſium l. 5. controuerſiarum, c. 10. cõtingit tamen aliquando amitti motum remanente sensu, quia motus plures dispositiones requirit in mēbris: potentiãq; moriua perfectionem addit supra sensum: probabilis quidem hæc pars, sed Aristotelis sententia aridet magis.

12
2. Dubium

Secundum dubium est, vtrum virtus motiua, de qua tractamus, cõmunis sit omnibus animantibus. Dico breuiter esse immediate nasci ex sensu, ambas quippe ad eundẽ finem ordinari, perfectiorem scilicet vitam animalis. Vnde sensus, appetitus, & potentia motiua proportionaliter habent in illo, & perfectiorem sensum perfectior virtus motiua comitatur. Quo fit, vt quãdã moueantur ad distantia loca, quia ad distantibus sensibilibus immutari possunt, & inter ipsa quãdam mouentur per aerem volando, alia per aquam natando, alia vero per terram reptando, vt gradiendo, & quãdã diuntur perfectiora inter omnia cõ-

fentur, animalibus autē imperfectissimis; & cor-
chylis, quia fixa etiam mouentur secundum par-
tes, non omnino deest morrix potētia, vt sanctus
Thomas notauit l. 3. de Anima, c. 8. & suo c. 6. Ca-
ietan. Nam habēt potentiam ad dilatandum se
& confringendum, quum imaginatione, & appeti-
tu efficiunt; & ideo talis potentia morrix anima-
lis etiam eō, & etiam Aristoteles docet 3. de Anima,
textu 57. scribens, sicut illis animalculis inest mo-
rix, ita inesse imaginationem; liquet, quia pun-
cta contrahuntur, & delectatione expandunt sese:
cū imaginatione igitur, & appetitu id exequitur.

Tertium dubium est, an in homine possit aliquando voluntas moueri localiter immediate absque appetitu sensitivo, vel appetitus sensitivus absque voluntate. Sanctus Thomas 1. 2. q. 80. a. 2. ad 3. sentire videtur voluntatem non nisi mediante appetitu sensitivo moueri, & q. 81. art. 1. ait, appetitus sensitivum absque voluntate non mouere. Dico tamen primo. Appetitus sensitivus seclusim impeditur a mouendo non potest renuente voluntate. Probat, quia motio localis in nobis libere fit, exceptis quibusdam motuibus, quos naturalis quidam alteratio ne hunc, & ab appetitu etiam sensitivo non pendit, vt supra notauimus, ergo talis motus exerceri non potest renuente voluntate. Secundo ratio exigit debita hominis copositi, in quo voluntas tanquam primum mouens, & tanquam primum principium humanarum operationum se habet.

Dico secundò. Appetitus sensitivus de se sufficiens est ad movendū si voluntas non contradicat. Pro expositione notandum, voluntatem multis modis posse spectari. Primò, quando impedita est ad perfectè operandum, sicut in pueris a teratibus visum, & in amentibus: tunc vero ipsa nec impedit appetitū, nec impellit, proindeq; appetitus valet inter se causare motum, vt experientia docet, & ratio patet. Nam in brutis appetitus sufficit ad causandum motum: ergo etiā in nobis sufficit, nisi impediatur. Altero modo spectari potest voluntas, vt apta est ad renuendum, vel consentiendum, nec à quoquam impedita, ita tamē vt indifferenter se habeat, necin actum exeat, in quo etiā statū poterit appetitus movere, absque voluntate: tum propter eandem causam: tum etiā, quia licet tunc voluntas explicite non consentiat, virtute saltem consentire censetur. Rarò autē, aut nunquam fortasse poterit sic habere voluntas, quando fit actus. Tertio deniq; modo potest se habere voluntas, vt positū moveat, vel impediatur, tunc vero constat falsū quid dicendum sit in proposito dubio. Atque ita patet vniuersim, quomodo appetitus possit movere, vel non movere absque voluntate.

Iam dico tertio. Voluntas de se potest mouere absque appetitu, imò ipso contradicente mouere. Probatur, quia potentia libera est, & principium omnis motus, vt supra diximus. Item, quia nulla se offert ratio, quare hac in parte pendeat ab appetitu, id quod satis videtur docere experientia. Crederiderim tamen cōmunit̃er paulatim appetitum trahi ad Consensum voluntatis, simulque cum illa mouere, cum id exigit suauis rerum dispositio, vt superiora regant inferiora per media, si tanē media ipsa non repugnent, sed debite exequantur influxum superiorē: vnde potest intelligi, localem motum non elici immediate ab appetitu, sed imperari: voluntas enim impedire nequit actum elicitem appetitus, ipso renuente, licet tunc eadem voluntati non imputetur, motum autem localem impedire efficaciter potest, vt experientia constat.

ELEN-